

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

توسعهٔ معرفت

مجموعه‌ای از کتاب‌های تذكارية الصحابة
توسط آية الله العظمى آية الله العظمى الخميني (ره)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ياد يوسف زهرا عليهما السلام: گزيده اي از كتاب تذكرة الحجة

نويسنده:

محمد باقر فقيه ايماني

ناشر چاپي:

عطر عترت

ناشر ديجيتالي:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۷	یاد یوسف زهرا علیهما السلام: گزیده ای از کتاب تذکره الحجّه
۷	مشخصات کتاب
۷	اشاره
۹	فهرست عناوین
۱۴	مقدمه مؤلف
۱۶	فصل اول: بیان وظیفه و آداب ذکر آن حضرت علیه السلام در حالات شخصی انسان
۱۶	اشاره
۱۸	مطلب اول: ذکر زبانی
۱۸	اشاره
۱۸	صورت اول: ذکر به طور علنی و آشکارا
۲۰	صورت دوم: ذکر زبانی در خلوت و تنهایی
۲۱	مطلب دوم: ذکر نوشتاری
۲۳	مطلب سوم: ذکر قلبی
۲۳	اشاره
۲۶	آداب این ذکر قلبی
۳۵	انواع محبت آن حضرت علیه السلام در عبادات
۳۹	دو فائده از ذکر قلبی امام علیه السلام در حال عبادت
۴۰	هنگام غفلت و اراده معصیت
۴۱	هنگام ملاقات با دوستان ایشان
۴۲	آداب وظیفه این موالات در هنگام ملاقات با دوستان حضرت
۵۰	فصل دوم: بیان وظیفه ذکر قلبی آن حضرت علیه السلام در مکان های مخصوص و مطلق مکان ها
۵۰	اشاره
۵۲	مطلب اول: مکان های منسوب به آن حضرت علیه السلام

۵۷	مطلب دوم : بیان آداب ذکر قلبی آن حضرت علیه السلام در آن مکان ها و فوائد آن
۶۰	مطلب سوم : بیان آداب و فوائد ذکر قلبی آن حضرت علیه السلام در مطلق مکان ها
۶۵	فصل سوم : بیان وظیفه و آداب و فوائد ذکر قلبی آن حضرت علیه السلام در زمان های گوناگون
۶۵	اشاره
۶۷	مطلب اول : آداب ذکر آن حضرت علیه السلام در زمان های خاص
۶۷	اشاره
۶۹	امر دوم : از وظائف ذکر قلبی آن حضرت در اوقات تقدیر امور
۹۶	مطلب دوم : در بیان وظیفه و آداب و فوائد ذکر قلبی آن حضرت علیه السلام در کلیه ایام و همه زمان ها
۱۱۱	درباره مرکز

یاد یوسف زهرا علیهما السلام: گزیده ای از کتاب تذکرة الحجة

مشخصات کتاب

سرشناسه: فقیه ایمانی، محمدباقر، 1279-1329.

عنوان قراردادی: تذکره الحججه لتبصره اهل المحججه. برگزیده

عنوان و نام پدیدآور: یاد یوسف زهرا علیهما السلام: گزیده ای از کتاب تذکرة الحججة/ محمد باقر فقیه ایمانی؛ گزینش محمد صدری.

مشخصات نشر: قم: عطر عترت، 1388.

مشخصات ظاهری: 98 ص.

شابک: 11000 ریال: 2-00-5588-600-978

یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع: محمدبن حسن (عج)، امام دوازدهم، 255ق -

موضوع: مهدویت -- انتظار

موضوع: *Waiting -- Mahdism

شناسه افزوده: صدری، محمد

رده بندی کنگره: 1388 40426ت7ف/BP224

رده بندی دیویی: 297/462

شماره کتابشناسی ملی: 1912695

خیراندیش دیجیتال: انجمن مددکاری امام زمان (عج) اصفهان

ویراستار کتاب: خانم نرگس قمی

ص: 1

اشاره

یاد یوسف زهرا علیهما السلام (گزیده ای از کتاب تذکرة الحجّة)

آیه الله میرزا محمد باقر فقیه ایمانی رحمة الله

گزینش : محمد صدری

چاپ اول : 1388

چاپخانه : پرستش

تعداد : 5000 نسخه

انتشارات : عطر عترت

شابک 2 - 00 - 5588 - 600 - 978

قیمت : 1100 تومان

تلفن پخش 09127477118

ص : 2

مقدمه مؤلف ... 7

فصل اول :

بیان وظیفه و آداب ذکر آن حضرت علیه السلام در حالات شخصی انسان ... 9

مطلب : اول ذکر زبانی ... 11

ذکر به طور علنی و آشکارا ... 11

ذکر زبانی در خلوت و تنهایی ... 13

مطلب دوم : ذکر نوشتاری ... 14

مطلب سوم : ذکر قلبی ... 16

آداب این ذکر قلبی ... 19

انواع محبت آن حضرت علیه السلام در عبادات ... 28

دو فائده از ذکر قلبی امام علیه السلام در حال عبادت ... 32

*هنگام غفلت و اراده معصیت ... 33

*هنگام ملاقات با دوستان ایشان ... 34

آداب وظیفه این موالات در هنگام ملاقات با دوستان حضرت ... 35

فصل دوم

بیان وظیفه ذکر قلبی آن حضرت علیه السلام در مکان ها ... 43

مطلب اول : مکان هایی که به آن حضرت علیه السلام منسوب است ... 45

مطلب دوم : آداب ذکر ایشان در آن مکان ها و فوائد آن ... 49

مطلب سوم : ذکر ایشان در مطلق مکان ها ... 52

فصل سوم

بیان وظیفه و آداب و فوائد ذکر قلبی در زمان های گوناگون ... 57

مطلب اول : در بیان وظیفه و آداب ذکر در زمان های خاص ... 59

مطلب دوم : در بیان وظیفه و آداب ذکر در مطلق زمان ها ... 88

ص : 3

بسم الله الرحمن الرحيم

ص : 4

بهترین لحظات برای شیفتگان ولایت هنگامی است که در کنار امامشان به سر می برند و از محفل انس او توشه می چینند .

اکنون که امام زمان علیه السلام از دیده ها غایب است برترین اوقات ، لحظه های یاد اوست که قدری از درد فراق دوستدارانش می کاهد .

این لحظه ها در زندگانی بعضی بسیار کم و برخی بیشتر است ، و آنان پیروز این مقامند که سراسر زندگیشان لحظه های یاد اوست.

کتاب حاضر که مختصر و چکیده ای از کتاب «تذکره الحج» است به ما می آموزد که چگونه عطر یاد مولایمان را در سراسر زندگیمان استشمام کنیم و این گونه هم وظیفه شرعی خود را انجام دهیم و هم از آماج فتنه های آخر الزمان در امان مانیم .

قابل تذکر است که به سبب رعایت اختصار در همه مراحل کتاب ناچار شدیم مطالب بسیاری را حذف کنیم که مشتاقان می توانند به اصل کتاب مراجعه کنند.

امید است که این اثر در بارگاه با عظمت آن سرور قبول افتد.

آمین یارب العالمین

یکی از نشانه های حکیمانه خداوند در نظام هستی جاذبه شگفت علاقه و محبت است . هر حرکتی که در عالم مشاهده می شود با محبت رابطه مستقیم دارد.

محبت در وجود انسان همانند نیروی جاذبه در کهکشان ها و اجرام سماوی و عاملی مؤثر در بقای نوع انسان است. دلائل عقلی و نقلی گویاست که هدف از آفرینش انسان کسب محبت پروردگار و تکمیل آن است ، و در دریای هستی گوهری با ارزش تر از آن نمی توان یافت و لذتی برتر از آن تصور نمی شود.

البته قدم گذاردن در عالم پاک و با صفای محبت ، برای بیگانگان از این وادی هرگز نشاید ، و وصف حقیقت محبت برای آنان که شیرینی آن را چشیده اند ، مشکل است .

از لوازم محبت خداوند و علائم آن دوستی نمودن با محبوب او است.

بدون تردید ، بزرگترین محبوب الهی وجود مبارک امام علیه السلام بعد از وجود مقدس پیامبر صلی الله علیه وآله است.

به همین خاطر از بزرگترین لوازم محبت الهی و بهترین وسایل تحصیل آن در این زمان ، دوستی با امام زمان علیه السلام است. لازمه این دوستی ذکر و یاد آن حضرت در دل و گفتار و کردار است.

این فرمایش امیر مؤمنان علیه السلام که در توصیف احوال غیبت امام زمان علیه السلام فرموده است :

ان غاب عن الناس شخصه في حال هدايتهم لم يغب عنهم علمه ، و آدابه في قلوب المؤمنين مثبتة ، فهم بها عاملون (1).

اشاره به همين مطلب دارد ، يعنى هر چند حجت خداوند از ديدهگان مردم پنهان و مستور مى شود ، علم او به احوال آنها احاطه دارد و آداب متعلق به آن حضرت در دل هاى مؤمنان به خاطر معرفت و بصيرت آنان ثابت است ، يعنى كاملا رعايت آداب تجليل ، تعظيم ، شكر ، محبت ، اطاعت و نصرت را مى نمايند و بر طبق آن عمل مى كنند.

لذا اين حقير بر آن شدم كه براى ياد آورى خود و اهل بصيرت مطالبى را به طور مختصر پيرامون مقامات و حالات مهم براى ذكر آن حضرت ، و نيز مكان ها و زمان هاى مخصوصى كه به ذكر ايشان ارتباط دارد ، به رشته تحرير در آورم و به همين مناسبت آن را «تذكرة الحجة لتبصرة اهل المحجة فى الاسلام» ناميدم ، كه مشتمل است بر سه فصل :

فصل اول : در بيان وظيفه و آداب و فوايد ذكر آن حضرت در حالات شخصى انسان .

فصل دوم : بيان وظيفه ذكر قلبى آن حضرت در مكان هاى مخصوص و مطلق مكان ها .

فصل سوم : بيان وظيفه و آداب و فوايد ذكر قلبى آن حضرت در كليه زمان ها و زمان هاى مخصوصى كه منسوب به ايشان است.

ص : 8

فصل اول : بیان وظیفه و آداب ذکر آن حضرت علیه السلام در حالات شخصی انسان

اشاره

در این فصل اقسام ذکر امام زمان علیه السلام و در سه مطلب بیان می شود :

مطلب اول - ذکر زبانی

مطلب دوم - ذکر نوشتاری

مطلب سوم - ذکر قلبی

ص : 9

ذکر زبانی به دو صورت محقق می شود :

صورت اول : ذکر به طور علنی و آشکارا

این نوع ذکر در مجلس اهل حق و اهل محبت ممکن است انجام شود و یا مجلسی که در آن اهل حق و باطل هر دو گروه شرکت دارند ، و از همان اموری است که باعث احیاء امر اهل بیت علیهم السلام میگردد و در روایات توصیه فراوانی به آن شده است (1).

در این گونه ذکر برای آن که تأثیر بهتری داشته باشد ، باید آدابی را رعایت کند :

اول : قصد خود را خالص نماید و تنها به خاطر اظهار محبت به آن حضرت و خشنودی پروردگار سخن گوید .

دوم : سعی و تلاش کند آنچه می گوید ، همه مستند باشد .

سوم : با بیانی نرم و دلپذیر ، و با خوش اخلاقی و مهربانی مطالب خود را بگوید .

چهارم : هنگام نام بردن ایشان ، ادای احترام نماید و نکات زیر را رعایت نماید :

ص : 11

1- امام صادق علیه السلام به فضیل بن یسار فرمود : آیا می نشینید و درباره ما گفتگو کنید؟ عرض کرد : آری ، فدای شما شوم فرمود : من این گونه مجالس را دوست دارم؛ زیرا باعث احیاء امر ما می گردد «بحار الانوار 351/74 ح 1»

1. تصریح به نام اصلی ایشان نکند و حضرت را با سایر اسامی و القاب مبارکش یاد نماید ، زیرا روایات فراوانی به ما رسیده که در آنها نهی از تسمیه - یعنی نام بردن آن حضرت به اسم اصلی - فرموده اند (1).

2. هرگاه خود شخص یا دیگران امام زمان علیه السلام را با لقب مخصوص «قائم» یاد کردند از جای خود برخیزد. این یکی از تکالیف شیعه در دوران غیبت است و سیره امامیه بر آن مستقر گشته است و این سیره نشان دهنده آن است که اصلی و مأخوذی برای این عمل بوده است.

3. هرگاه از آن حضرت نام می برد و از او یاد می کند بر ایشان سلام و درود فرستد ، همان طور که نسبت به امامان دیگر نیز چنین وظیفه ای دارد.

از فوائد بسیار ارزشمندی که اهل این گونه مجالس از آن بهره مند می شوند این است که فرموده اند :

کمترین پاداشی که در دوران غیبت قائم ما نصیب دوستان ما می شود ، این است که خداوند تبارک و تعالی ندا دهد ای بندگان من به سر من ایمان آوردید و رحمت غایب از نظرها و پنهان را تصدیق نمودید ، شما را به پاداش نیکو بشارت باد شما بندگان و کنیزان واقعی هستید ، تنها اعمال خوب شما را میبندیم و از کارهای بد شما چشم پوشی می کنم ، گناهان شما را می آمرزم ، به خاطر شما باران خود را بر بندگان فرو می فرستم و بلا را از ایشان دور می کنم و اگر شما نبودید آنها را دچار عذاب می نمودم (2).

ص : 12

1- امام هادی علیه السلام در ضمن روایتی به ابوهاشم جعفری فرمودند : جایز نیست او را با اسم اصلی اش یاد کنید سؤال کرد : او را چگونه یاد کنم؟ امام علیه السلام فرمود : او را به عنوان حجت آل ، محمد یاد کنید. «بحار : 158/51 ح 1» .

2- بحار الانوار ج 52 / 145 ح 66.

از بزرگ ترین نعمتهای الهی بر بنده اش این است که زبان او به ذکر خدا و اولیای گرامیش مترنم باشد ، البته روشن است که این گونه ذکر هنگامی فایده کامل دارد که با توجه قلبی به معانی آن همراه باشد؛ و چون مهم ترین چیزی که انسان عاقل باید همواره در مورد آن بیندیشد تکمیل نفس و روح با شناخت توحید و تصدیق حجت خداوند است ، و واسطه در این امر مهم در هر زمانی امام زمان علیه السلام است ، باید ایشان را با شناخت مرتبه و مقامش نزد خداوند شفیع و واسطه برای تحقق این آرمان نمود.

بر اساس این مطلب که او مرجع عام و خاص در طلب هر فیضی است و هر عنایتی شود به واسطه او است ایشان دارای احاطه علمی است و به حال تمامی افراد آگاهی دارد و هر سخنی را از همه - دور باشد یا نزدیک - می شنود .

عالم همان گونه که در محضر خداوند است ، محضر امام زمان علیه السلام نیز هست ، زیرا که او ولی خدا و جانشین اوست او چشم بینای حق و گوش شنوای او در میان مخلوقات است و روایات در این باب متواتر است (1).

ثقة الاسلام کلینی رحمة الله روایت کرده است که شخصی خدمت امام موسی بن جعفر علیه السلام نامه ای نوشت و در آن عرضه داشت : انسان اگر بخواهد در مورد حوائج و نیازهای خود به گونه ای که با خداوند عرض حاجت می کند با مولا و امام خویش مناجات داشته باشد ، چه کند؟

امام علیه السلام در پاسخ او نوشتند در هر حالی که هست کافی است به

ص : 13

1- در زیارت امام زمان علیه السلام در روز جمعه به عنوان چشم بینای حق در میان خلق به آن حضرت سلام عرض می کنیم و می گوئیم : «السلام عليك يا عين الله في خلقه» «بحار : 215/99».

امامش توجه کند و حاجت خود را بر زبان جاری کند (1).

لذا بنده خواهان ، سعادت باید پیوسته تلاش کند تا موجبات غفلت را از خود دور کند و قلب خود را متوجه ساحت قدس امامش کند و از او هدایت بجوید و در هر سختی و شدتی به امام زمانش روی آورد و از آن حضرت طلب اصلاح نماید.

و مناسب است همان طور که فرموده اند بگوید : «یا محمد یا علی یا فاطمه یا صاحب الزمان ادرکنی و لا تهلکنی» و با شفیع قرار دادن آن سه بزرگوار از امام زمانش که مجری فرامین پروردگار این عصر و زمان است ، حاجت خود را بخواهد و رهایی یافتن از ورطه ضلالت و جهالت را تقاضا کند .

فائده این گونه ذکر زبانی

هر کس در خلوتها و تنهایی با این اذکار یا مشابه آن به امام زمانش توجه نماید و از آن هدایت گر طلب هدایت کند ، آن بزرگوار به لطف خود اسباب برخوردار شدن از هدایت را برایش میسر گرداند .

مطلب دوم : ذکر نوشتاری

ذکر نوشتاری یعنی با نوشتن از آن حضرت یاد کردن این مطلب روشن و واضح است که همواره انتشار مطالب به وسیله ثبت و ضبط در دفتر و کتاب بوده است ، لذا در روایات بر این مطلب تاکید شده است.

امام صادق علیه السلام فرموده اند دل آدمی بر نوشته ها تکیه می کند (2).

و به مفضل فرمود :

ص : 14

1- بحار الانوار : ج 22/94 ح 18 .

2- بحار الانوار : ج 2 ص 152 ح 39

بنویس و دانش خود را در میان برادرانت نشر بده و اگر از دنیا رفتی کتاب هایت را برای فرزندانت ارث باقی بگذار ، زیرا زمان دشوار ناهنجاری می آید که جز کتاب های آنان همدم ایشان نیست .

از آنچه گفته شد روشن گردید که یکی از راههای یاری امام زمان علیه السلام ذکر و یاد او به وسیله نوشتن است و این وظیفه تحت دو عنوان تحقق پیدا می کند :

1. آنان که اهل بصیرتند و می توانند از آیات و اخبار با خوش فهمی و استعداد سرشار نکات مهمی را دریابند که دانشمندان گذشته به آن نرسیده و آن را درک نکرده اند یا آن که ذوق خاصی دارند و می توانند اخبار را به شکل زیبایی دسته بندی کنند که برای مراجعه کنندگان پیدا کردن مطالب راحت باشد ، یا می توانند عبارات گذشتگان را به گونه ای روان بازگردانی نمایند تا قابل فهم همگان باشد ، یا متون عربی را به فارسی ترجمه کنند تا فارسی زبانان از آن بهره مند شوند یا به تهذیب عبارات و حذف مطالب زائد پردازند تا برای خوانندگان ملال آور نباشد یا عبارات های مختصری که مبهم و پیچیده است را شرح و توضیح دهند یا مهارتی در فهرست نویسی دارند و می توانند فهرست های گویائی فراهم کنند ، اینها هر کدام نوعی خدمت به فرهنگ دینی و آثار مذهبی و نوعی یاری امام زمان علیه السلام است.

2. اگر چنین قدرتی ندارند که تألیف یا تصنیف و یا تحقیقی داشته باشند باید در حفظ و نشر و ترویج آثار ارزنده دیگران تلاش کنند . درباره آنها تبلیغ کنند و به جوامع فرهنگی معرفی نمایند و تکثیر کنند ، تا مشمول دعای امام صادق علیه السلام شوند که فرمود : «رحم الله من أحیا أمرنا»⁽¹⁾.

ص : 15

ذکر قلبی به گونه ای که آثار آن در حال انسان و رفتار او آشکار گردد. در همه زمان ها دو حالت برای انسان متصور است :

1. حالت اجتماعی که به نوع مردم بستگی دارد.

2. حالت فردی که به خود او مربوط است.

وجه اول : حالت اجتماعی انسان

حالات نوع مردم دوگونه است یا در آنها خیر و خوبی غلبه دارد و بیشتر اهل صداقت و ولایتند. و یا فساد و تباهی در آنها غلبه دارد و بیشتر اهل باطل و فتنه اند. در هر دو صورت اهل ولایت و محبت باید یاد آن حضرت را از خاطر نبرند ، و از او و امر امامت و ولایت غفلت نورزند و اراده و همت خویش را در راه تحصیل و تکمیل معرفت صرف نمایند.

از آداب این ذکر قلبی در مورد نوع اول - که غلبه با خوب ها و خوبی ها است - این است که شخص با اهل علم و معرفت مجالست و همنشینی داشته باشد و درباره مسائل مربوط به غیبت و ظهور و سائر فضائل آن حضرت مذاکره و گفتگو نماید.

دیگر آن که به حقیقت معنای انتظار که یک حالت قلبی است پی ببرد و در خود آن حالت را ایجاد کند به گونه ای که اثر آن در رفتار و گفتار او ظاهر گردد .

حال یک انسان منتظر باید مانند کسی باشد که مسافری بسیار عزیز و ارزشمند و محبوب در راه دارد ، به آمدن او یقین دارد ولی زمان آمدنش برای او مشخص نیست و به طور دقیق نمی داند که چه زمانی این عزیز سفر رفته باز می گردد.

او هیچ گاه آسوده خاطر نمی ماند ، بلکه به گونه ای رفتار می کند که

همواره آماده برای پذیرائی و ملاقات از این مهمان ارزشمند باشد.

به کوه و دشت و صحرا می زرم پی *** ره مجنون شیدا می کنم طی

تو فرمودی که من می آیم آخر *** سپردم جان ز هجران تو پس کی؟

مؤمن همواره تلاش میکند اخلاق خود را نیکو گرداند به گونه ای که شایسته حضور آن حضرت باشد.

شب و روز مشتاقانه چشم به راه است و از طولانی شدن غیبت هرگز دچار یأس و ناامیدی نمی شود، و کارهایی چون توبه و استغفار و دعا که باعث تعجیل فرج است انجام می دهد، همچنین با بررسی حکایات افرادی که حضور او نائل آمده اند سعی می کند اطلاعی از حال آن محبوب پیدا کند و خود را بیشتر با او آشنا نماید.

او همواره به خاطر طولانی شدن غیبت و وضع نابسامان مردم و انحراف آنان و اعمال زشتی که مرتکب می شوند محزون است.

فائده این ذکر قلبی

انسان بر اثر مداومت این ذکر قلبی مصداق این حدیث شریف می گردد که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده اند :

سه چیز است که قلب انسان مسلمان در مورد آنها خیانت نمی کند : خالص کردن عمل برای خدا ، صدق و صفا و راستی با پیشوایان اسلام و همراه جماعت آنان بودن (1).

دیگر آن که این گونه تحصیل و تکمیل معرفت باعث روشنائی قلب آدمی می گردد و بر اثر مراتب توحید به کمال می رسد ، و مصداق این حدیث شریف می شود که امام باقر علیه السلام به ابو خالد فرمودند :

به خدا سوگندای ابا خالد ! نور امام در دل اهل ایمان روشن تر از

ص : 17

خورشید در روز است ، و به خدا قسم ایشان هستند که دل های مؤمنان را روشن می کنند ، و خداوند نور ایشان را از هر که بخواهد پنهان می دارد و دل های آنها تاریک می گردد.

به خدا قسم ای ابا خالد ، هیچ بنده ای ما را دوست نمی دارد و تن به ولایت ما نمی دهد تا آن که قلب او را پاک کرده باشد و خداوند دل بنده ای را پاک نمی سازد تا آن که در مقابل ما تسلیم باشد و سازش داشته باشد و هیچگونه تخلفی از فرمان ما ننماید و هنگامی که چنین شد خداوند او را از حساب سخت و دشوار رها سازد و از بیم و هراس بزرگ قیامت ایمن گرداند (1).

دیگر آن که این نوع تحصیل و تکمیل معرفت باعث زیاد شدن محبت می گردد. رسول گرامی اسلام صلی الله علیه وآله فرموده اند : «دوستی اهل بیت من تأثیرش در دل ها همانند تأثیر آب در موجودات است» (2).

دیگر آن که فضائل فراوان انتظار فرج که در روایات آمده ، شامل حال او می گردد که از آن فضائل ثواب جهاد بلکه شهادت در رکاب پیامبر صلی الله علیه وآله و بلکه هزار شهید از شهدای بدر و احد است ، و از آن فضائل مضاعف شدن ثواب کلیه اعمال او است نسبت به کسانی که در دوران حضور امام علیه السلام و فرج و گشایش و بسط ید او باشند و از آن فضائل این است که اگر ظهور حضرتش را درک کند و تا آن هنگام زنده بماند در خدمت آن حضرت و در میان اصحاب و یارانش قرار گیرد ، و اگر مرگ بین او و ظهور حضرت فاصله اندازد او را حیات مجدد دهند و به دنیا بازگردانند تا در ردیف یاران آن حضرت به افتخار جان نثاری در رکابش نائل آید (3).

ص : 18

1- بحار ج 23 ص 308 ح 5 .

2- بحار 36/36

3- در دعای عهد این مطلب را از خداوند می خواهیم و عرض می کنیم : «اللهم إن حال بيني وبينه الموت الذي جعلته على عبادك حتماً مقضياً فأخرجني من قبوري مؤثراً كفني شاهراً سيفي ، مجرداً قناتي ، ملبياً دعوة الداعي في الحاضر والبادي...».

اگر فضای عمومی فضای فاسد و غلبه با اهل باطل باشد باید جز در موارد ضروری از همنشینی و رفاقت با فاسدان و باطل گرایان کاملاً پرهیز کند تا رنگ آنها را به خود نگیرد و آلوده نگردد و بتواند با پاکدلان و صالحان مصاحبت و معاشرت داشته باشد، و شرح این مقام در فصل دوم مطلب سوم آن خواهد آمد.

*وجه دوم: حالات شخصی انسان

آنچه تاکنون بدان پرداختیم حالات انسان در ارتباط با نوع انسان ها یعنی حالات اجتماعی او بود، اکنون به حالات فردی و شخصی او می پردازیم و آن را در شش حالت بررسی می کنیم:

1. حال سرور و نعمت .
2. حال حزن و مصیبت .
3. حال توفیق طاعت .
4. حال غفلت .
5. حال ملاقات با دوستان آن حضرت .
6. حال مشاهده دشمنان ایشان .

پس از این تقسیم بندی باید دید وظیفه انسان در مورد ذکر قلبی آن حضرت در هر یک از این حالت ها چیست؟

*هنگام سرور و نعمت

در حال سرور و نعمت باید به یاد داشته باشد که این نعمت مانند دیگر نعمت های الهی به برکت وجود آن حضرت به او رسیده و به واسطه ایشان از

آن برخوردار گشته است. خداوند در سوره اعراف آیه 96 فرموده است :

«وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ».

یعنی برای باز شدن درهای رحمت و نزول برکات آسمان و زمین وجود ایمان و تقوا شرط لازم است.

و حقیقت ایمان و تقوا قائم به پنج رکن است :

1. حقیقت معرفت به توحید الهی .

2. حقیقت محبت خالصانه قلبی .

3. عمل به وظیفه عبودیت.

4. طهارت ظاهری و باطنی از پلیدی گناه .

5. شکرگزاری به گونه ای که در خور عظمت نعمت و شایسته آن باشد.

و مسلّم است که همه این جهات به صورت کامل به وجود امام قائم علیه السلام تحقق پیدا می کند ، و لذا نعمت های الهی به خاطر او است که بر بندگان سرازیر می شود. بنابراین هر کس هر مرتبه ای از کمالات را که در قلب و روح خود مشاهده کند و از هر نعمتی که بر خوردار گشته باید به یاد داشته باشد که آن را خداوند به واسطه وجود مبارک امام زمان علیه السلام به او مرحمت فرموده است.

آداب ذکر قلبی امام زمان علیه السلام در حال سرور و نعمت

آداب این نوع ذکر قلبی چند امر است :

1. در هنگام بهره مند شدن از نعمت و لذت بردن از آن ، توجه قلبی داشته باشد که این نعمت به برکت وجود امام زمان علیه السلام است و به زبان اعتراف نماید به این که او ولی نعمت است ، چنانچه در روایتی وارد شده است که امام صادق علیه السلام در هنگام گسترده شدن سفره و حاضر کردن طعام

ص : 20

فرمودند: «اللَّهُمَّ هَذَا مِنْكَ وَ مِنْ رَسُولِكَ» (1)

و برای ما شایسته است که بگوئیم «اللَّهُمَّ هَذَا مِنْكَ وَ مِنْ رَسُولِكَ وَ مِنْ حَبِيبِكَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَ مِنْ لِيكَ الْقَائِمِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ» .

2. نعمت را از راهی که مورد رضای آن حضرت باشد بدست آورد و در راهی که باعث خشنودی آن بزرگوار گردد مصرف کند مخصوصاً در حلال بودن آن دقت لازم را به عمل آورد .

3. مقداری از آن نعمت را در راه دوستی و موالات و احیاء امر آن حضرت انفاق کند و مخصوصاً حقوق واجبی که بر عهده او است مانند خمس و غیر آن را حتماً بپردازد.

4. در حال وسعت و ثروت سعی کند از لذت های دنیا کمتر بهره برد و به عیش و نوش و خوشگذرانی نپردازد ، زیرا امام صادق علیه السلام به ابو الصباح کنانی فرمود : خداوند بهره مؤمن را از لذائد دنیوی در دولت حقه قرار داده. (2)

5. در هر نعمت و عافیت و رفاهی مصیبت و مظلومیت امام حسین علیه السلام را به یاد آورد ، و توجه داشته باشد که آن حضرت با تحمل سختی ها و مصیبت ها وسیله رسیدن این نعمت به ما گردیده است و حق او را که ولی نعمت است به شکلی که گفته می شود اداء نماید :

ص : 21

1- کراچکی رحمة الله در کتاب کنز الفوائد روایت کرده است که ابو حنیفه غذایی با امام صادق علیه السلام خورد ، حضرت چون دست از طعام کشیدند فرمودند : «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» «اللَّهُمَّ هَذَا مِنْكَ وَ مِنْ رَسُولِكَ» سپاس و ستایش سزاوار پروردگار جهانیان است خداوندا! این نعمت از ناحیه تو و رسول تو به ما رسیده است... «بحار : 240/47 ح 25» .

2- ابو صباح کنانی گوید : در خدمت امام صادق علیه السلام بودم پیرمردی وارد شد و عرض کرد : فرزندم به من جفا کرده و از فرمان من سرپیچی نموده است ، امام علیه السلام به او فرمود : «أَوْ مَا عَلِمْتُ أَنَّ لِلْحَقِّ دَوْلَةً وَ لِلْبَاطِلِ دَوْلَةً وَ كِلَاهُمَا ذَلِيلٌ فِي دَوْلَةِ صَاحِبِهِ فَمَنْ أَصَابَتْهُ دَوْلَةُ الْبَاطِلِ افْتَضَّ مِنْهُ فِي دَوْلَةِ الْحَقِّ» «آیا نمی دانی که برای حق و باطل هر کدام دولتی است و هر یک در دولت دیگری خوار و ذلیل است پس هر که در دولت باطل بهره ای نصیب او گردد در دولت حق از او کم می گردد. بحار 52 / 365 ح 134 .

الف. چون از آن حضرت یاد کند بر او سلام و درود فرستد ،

ب. بر قاتلین و ظالمین ایشان لعن و نفرین کند ،

ج. بر مظلومیت او گریه کند.

د. لا اقل در هر شبانه روز یک مرتبه با زیارتی هر چند مختصر به او توجه نماید.

ه. به مقداری که برایش ممکن است از مال و ثروت خود در راه آن حضرت و امور مربوط به ایشان مصرف نماید اگر آن مال به مقدار تشرف به حرم مطهر او است هزینه سفر کند ، وگرنه در اقامه عزای آن امام مظلوم استفاده نماید.

فوائد این قسم ذکر قلبی

این قسم ذکر قلبی با آدابی که بیان گردید چند فائده دارد :

فائده اول :

آن که هرگاه انسان هنگام رسیدن نعمت و بهره مند شدن از آن به یاد آورد که این نعمت بر اثر توحید و تقوای آن حضرت و محبت او با خداوند تبارک و تعالی و از برکت عبادت ها و تهجدها و راز و نیازهای نیمه شب ایشان و ثمره پاکی و طهارت او است قهراً دو امر بر آن مترتب می شود :

اول آن که به ارزش تقوا پی می برد و باعث اشتیاق او به تحصیل تقوا می گردد و با این اشتیاق سختی های راه برایش آسان می گردد .

امر دوم این که هرگاه انسان در هنگام استفاده کردن از نعمت و بهره مند شدن از آن به یاد آورد که این نعمت و لذت از برکات آن حضرت و از آثار وجود او است ، این تذکر باعث ازدیاد محبت او به ایشان می گردد و در او حالت فروتنی و تواضع و قدردانی نسبت به امامش ایجاد می کند.

فائده دوم :

آن که در این تذکر با آدابی که ذکر شد شکر واقعی نعمت های الهی

ص : 22

تحقق یافته و مصداق این آیه شریفه میگردد که فرموده: «لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ»⁽¹⁾؛ اگر شکر گزایید حتماً نعمتهای خود را برای شما زیاد می‌کنم.

فائده سوم:

آن که در بعضی از آدابی که ذکر شد نصرت و یاری آن حضرت حاصل می‌شود و چون نصرت امام زمان علیه السلام در حقیقت نصرت خداوند است مصداق این آیه شریفه می‌گردد که فرموده است: «إِنْ تَنْصَرُوا لِلَّهِ يَنْصُرْكُمْ»⁽²⁾؛ اگر خدا را یاری نمایند او نیز شما را یاری می‌کند.

فائده چهارم:

آن که با رعایت این آداب احسان به امام زمان علیه السلام حاصل می‌شود و در نتیجه مورد لطف آن حضرت قرار می‌گیرد که خداوند تبارک و تعالی فرموده است «هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ»⁽³⁾؛ آیا پاداش نیکی و احسان جز نیکی و احسان است.

فائده پنجم:

آن که اگر از دنیا رود در رجعت زنده می‌شود و باز می‌گردد تا از نعمت‌های ظاهری و باطنی دوران ظهور که همچون نعمت‌های بهشت است به طور کامل بهره‌مند گردد.

هنگام حزن و مصیبت

حزن و اندوه انسان دو گونه است:

گونه اول حزن

حزنی است که هیچ علت ظاهری ندارد و بدون آن که ضرر و زیانی یا اذیت و آزاری به او رسیده باشد افسرده و محزون گشته است چنین حزن

ص: 23

1- سوره ابراهیم آیه 7

2- سوره محمد صلی الله علیه وآله ، آیه 7

3- سوره الرحمن ، آیه 60

و غمی چه بسا از حزن و غم امام علیه السلام سرچشمه گرفته است همان طور که امام صادق علیه السلام فرموده اند (1)، و این به سبب ارتباط روحی و شدت علاقه ای است که بین شیعه و امامش وجود دارد.

لذا اهل محبت هنگامی که دچار چنین غصه ای می شوند باید احتمال دهند که مولای ایشان اندوهناک است و برای رفع اندوه او تلاش کنند.

فائده این ذکر قلبی

همان گونه که در مورد ذکر آن حضرت در حال سرور و نعمت بیان شد این گونه ذکر با آدابی که گفته شد در حقیقت شکر نعمت وجود آن حضرت و موجب بقاء این نعمت و ازدیاد آن است یاری خداوند متعال میباشد و یاری او را در پی دارد احسان به آن بزرگوار است و باعث احسان او می گردد، و علاوه بر اینها از فضائل فراوان و فوائد بسیاری که برای دعا کردن در فرج امام زمان علیه السلام ثابت گردیده بهره مند می شود.

گونه دوم حزن

حزنی است که سببی دارد و از علت معینی ناشی گشته است مانند آن که دچار اذیت و آزاری شده یا مصیبتی به او روی آورده است.

در این قسم حزن حال انسان دو صورت است :

1. حال صبر و رضا و تسلیم ندارد بلکه جزع و بی تابی می کند که این حالت مرضی پروردگار نیست و در اخبار وارد شده است که به خاطر تقصیر و گناهی است که از انسان سر زده و این مصیبت و بلا عقوبت آن است.

ص : 24

1- ابو بصیر گوید : به همراه یکی از شیعیان محضر مقدس امام صادق علیه السلام شرفیاب شدم به آن حضرت عرض کردم : فدای شما شوم گاهی بدون هیچ علتی دچار غم و غصه می شوم و نمی دانم منشأ آن چیست؟ امام علیه السلام فرمود : این گونه حزن یا شادی از ناحیه ما به شما می رسد زیرا هرگاه حزن یا سروری بر ما وارد شود بر شما نیز وارد می شود زیرا ما و شما از نور خداوند عزّ و جلّ هستیم. (بحار : 242/5 ح 29).

در حدیثی امام صادق علیه السلام فرموده اند: سبب و منشأ هر خطا و لغزشی از هر کس که صادر شود و باعث عقوبت الهی گردد از زمان حضرت آدم تا هنگام ظهور امام زمان علیه السلام به خاطر تقصیری است که آن شخص در اداء حق لازم ما نموده است.

لذا وظیفه اهل محبت و معرفت در چنین موردی و در حال ابتلا به چنین بلائی آن است که به وضع خود رسیدگی کند، اگر تقصیری در اداء حقوق اهل بیت علیهم السلام دارد اگر حق مالی است مانند خمس، آن را بپردازد، و اگر حق نصرت و یاری ایشان است به گفتار یا به نوشتار که پیش از این بیان گردید یا نسبت به دعا کردن برای فرج آنان و یا در مورد زیارت قبور پاکشان بوده، مخصوصاً اگر در اداء حق امام حسین علیه السلام است به وجهی که توضیح داده شد یا در حق پیامبر صلی الله علیه و آله است، در مقام جبران آن باشد.

از حقوق پیامبر خدا صلی الله علیه و آله بر ما فرستادن صلوات بر آن حضرت و بر اهل بیت علیهم السلام ایشان است و پس از این تأمل و بررسی دقت کند که در مورد حقوق برادران مؤمن خود کوتاهی نکرده آزار و یاری حرمتی به آنان ننموده باشد و اگر چیزی از این امور برایش معلوم نگردید دعا و استغفار نماید به مضامینی که در دعای امام سجاد علیه السلام وارد شده است (1).

2. یا حالت رضا و تسلیم دارد وظیفه او در این مورد آن است که مصائب مولای خود را در طول غیبت ایشان به خاطر آورد (2)، مصائب

ص: 25

1- مانند دعا‌های 31 تا 39 صحیفه سجادیه علیه السلام

2- از مصیبت های بزرگ آن وجود مقدس غربت او است جد مظلومش امیر المؤمنین علیه السلام او را این گونه برای اصبع بن نباته توصیف نموده است: «صاحب هذا الأمر الشدید الطرید الفرید الوحید» صاحب امر ولایت و عهده دار امامت حضرت مهدی علیه السلام رانده شده، آواره بی کس و تنها است. در قضیه پسر مهزیار که مرحوم شیخ صدوق آن را در کتاب ارزشمند کمال الدین نقل کرده، امام زمان علیه السلام فرموده اند: «إِنَّ أَبِي عَهْدَ إِلَيَّ أَنْ لَا أُوطِنَ مِنَ الْأَرْضِ إِلَّا أَخْفَاهَا وَأَقْصَاهَا اسْرَارًا لِأَمْرِي وَ تَخْصِينًا لِمَحَلِّي مِنْ مَكَائِدِ أَهْلِ الضَّلَالِ وَالْمَرَدَةِ...» کمال الدین: 447/2 ح 19. بحار: 35/52 ح 28.»

پیامبر صلی الله علیه وآله و مخصوصاً مصائب سیدالشهداء علیه السلام را به یاد آورد تا با تاسی و اقتدا به آنان به تسلیم و رضای او افزوده گردد و قلب او تسکین پیدا کند.

آداب ذکر آن حضرت علیه السلام در این گونه حزن

آداب این ذکر آن است که کاری کند تا مورد مرحمت آن بزرگوار قرار گیرد به این که احسانی به یکی از دوستان گرفتار آن حضرت کند و به این وسیله قلب مبارک ایشان را مسرور و به خود معطوف گرداند یا بادل شکسته و سوز و آه جدّ مظلومش امام حسین علیه السلام را زیارت کند و بعد از آن برای فرج آن بزرگوار با یکی از دعاهایی که از معصومین علیهم السلام وارد شده، دعا کند و آن گاه از ایشان درخواست شفاعت نماید و از خداوند برای او طلب رحمت و مغفرت کند و حزن و اندوه او را بر طرف فرماید و قصد اصلی او در همه این توسلات به وسائل حسینی و توجهات به رحمة للعالمین درک حقیقت توحید و اظهار محبت به پروردگار باشد.

فائده این گونه ذکر

این ذکر با رعایت آدابی که گفته شد در مورد بلا و مصائبی که حتمی نباشد باعث می شود که آن بلا بر طرف شود در ضمن آن که پاداش کاملی به خاطر توسلاتش نصیب او می گردد و در موردی که بلا حتمی باشد باعث تخفیف آن می گردد به آن که مدت گرفتاری کوتاه گردد یا اگر چند نوع گرفتاری است بعضی از انواع آن بر طرف شود و یا تحمل آن مصیبت ساده و آسان گردد، و فوایدی که برای کیفیت اول از حزن گفته شد در این صورت نیز هست.

* هنگام توفیق طاعت

1. وظیفه اهل محبت در این هنگامه آن است در هر عبادتی که می خواهد انجام دهد بررسی کند مولای او آن عبادت را چگونه انجام می داد و آدایش را از این طریق فراگیرد.

ص : 26

2. عبادت او و حالات او در چنین عبادتی را به خاطر آورد تا در کیفیت عبادت از نظر خضوع و خشوع و حضور قلب به ایشان تأسی و اقتدا کند.

3. توجه کند که چنین بزرگواری با آن مرتبه و منزلتی که نزد خدا دارد چگونه در برابر خداوند خضوع و خشوع و اظهار ذلت می نماید و از آنجا پی به عظمت پروردگار ببرد تا باعث کمال معرفت او به توحید حضرت احدیت گردد .

4. شدت سعی و اهتمام ایشان را در عبادت به یاد آورد تا عبادت خود را بزرگ نشمارد و گرفتار عجب و غرور نشود.

5. سعی در عبادت مخصوصاً در بعضی از عبادتها مانند تهجد و شب زنده داری خشنودی آن حضرت را فراهم می آورد و چه بسا قابلیت پیدا می کند که به او توجه خاصی نماید و به فیض دیدارش نائل آید و در بعضی از عبادت ها مانند اقامه عزا برای سیدالشهدا علیه السلام دعای خیر آن بزرگوار را در پی دارد و هر یک از اینها سبب ازدیاد رحمت و عنایت پروردگار در حق او می شود.

6. عبادت و ورع و تقوای او در واقع نوعی اعانت به آن حضرت و باعث احیاء امر ایشان و موجب عزّ و شرف او می گردد همان طور که کمال فرزند موجب شرف پدر است و در حدیث است که فرموده اند «کونوا لنا زینا» زینت ما باشید (1).

7. در هر عبادتی توجه داشته باشد که بقاء آن به برکت وجود امام زمان علیه السلام بوده و هست به وجهی که اجمالی از شرح آن گذشت و لذا از

ص : 27

1- سلیمان بن مهران گوید : محضر مقدس امام صادق علیه السلام شرفیاب شدم در حالی که نزد آن حضرت جمعی از شیعیان ، بودند امام علیه السلام فرمود : معاشر الشیعة کونوا لنا زینا ولا تکنوا علینا شیئاً؛ ای گروه شیعه سعی کنید زینت ما باشید تا به شما افتخار و مباحات کنیم به گونه ای با مردم رفتار کنید که وقتی شما را مشاهده کردند بگویند این مکتب امام صادق علیه السلام است که چنین انسان های شایسته ای پرورش می دهد «بحار : 310/71».

ایشان سپاسگزاری نماید و حق شکر آن را به جای آورد تا باعث افزایش توفیق او گردد.

8. در هر عبادتی چون قبولی و تأثیر آن متوقف بر معرفت و محبت آن حضرت است مقارن با آن عبادت اظهار محبتی به ایشان نماید تا آن که موجب کمال قبول آن شود.

در هر عبادتی دو نوع محبت می تواند داشته باشد :

انواع محبت آن حضرت علیه السلام در عبادات

نوع اول از محبت آن حضرت علیه السلام در عبادات

نوع اول محبتی که موافق آن عبادت و از آداب آن است مثلاً در دعا دوستی موافق با آن دو امر است :

اول آن که قبل و بعد از دعا به قصد سلامتی آن حضرت صدقه دهد زیرا از آداب دعا صدقه دادن است و انفاقی که در راه امام علیه السلام و مربوط به ایشان باشد پاداش آن دو هزار هزار برابر می شود و لذا اثر آن دعا به سبب صدقه ای که داده به مراتب افزایش پیدا می کند .

دوم آن که دعا برای تعجیل فرج آن حضرت را بر دعا برای خود مقدم بدارد ، و در این تقدیم نشانه هایی از محبت است که به آنها اشاره می کنیم :

1. این تقدیم تجلیل و تعظیم آن بزرگوار است و مصداق تعظیم شعائر است که خداوند تبارک و تعالی فرموده است :

«وَمَنْ يُعْظِمِ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ»⁽¹⁾ تعظیم شعائر الهی از تقوای دلها سرچشمه می گیرد .

و این تقوا موجب قبولی دعا می گردد.

2. این گونه تقدیم بدون شک محبتی آشکار نسبت به آن حضرت

ص : 28

است و محبت به ایشان باعث قبولی دعا و عبادت است.

و گذشته از اینها این مطلب در زیارت جامعه مورد تأیید و تأکید قرار گرفته است آنچه که در محضر شریف ایشان عرضه می داریم :

و مقدمکم امام طلبتی و حوائجی و ارادتی فی کل احوالی و اموری؛

من در همه احوال شما را پیشاپیش خواسته ها و حوائج خود قرار می دهم.

دوستی آن حضرت علیه السلام در ضمن نماز

و اما در نماز دوستی آن حضرت علیه السلام آن است که در قنوت و در سجده آخر دعا برای تعجیل فرج ایشان کند ، زیرا حال قنوت و حال سجده آخر نماز از بهترین حالات نماز گزار است و دعا کردن در آنها از بهترین آداب آنها است و مؤید آن فرمایش امام صادق علیه السلام است که به بعضی از اصحاب خود هنگامی که آداب خضوع نماز را بیان می کردند به قنوت که رسیدند فرمودند : «فاذکرنی عند ربک»؛ مرا نیز در آن حال یادکن نزد پروردگارت (1).

دوستی آن حضرت علیه السلام در ضمن روزه

آن است که : به قصد افطاری دادن امام علیه السلام مؤمن صالح فقیری از شیعیان ایشان را افطاری دهد ، زیرا افطاری دادن به روزه دار از بهترین آداب روزه است.

دوستی آن حضرت علیه السلام در ضمن خمس و زکات

در خمس و زکاة آن است که : هنگام پرداخت خمس و زکات به سادات و فقراء مؤمنین بعد از قصد اداء واجب تقویت ایمان و ولایت آنها را به امام زمان علیه السلام قصد کند تا به این وسیله ربطی به آن حضرت پیدا کند و پاداش آن دو هزار هزار برابر گردد و این قصد با قصد اداء واجب منافات

ص : 29

1- قریب منه فی موضع البكاء فی الصلاة وسائل الشیعه. 247/7

ندارد بلکه مؤکد آن است و علما در رساله‌های عملیه خود نوشته اند که هر نیت راجحی در واجبات مؤکد قصد واجب می شود .

دوستی آن حضرت علیه السلام در ضمن امر به معروف و نهی از منکر

در امر به معروف و نهی از منکر آن است که قصد نصرت و یاری امام زمان علیه السلام را بنماید.

دوستی آن حضرت علیه السلام در ضمن حج

در حج دو امر است :

یکی آن که قصد دیدار جمال نورانی آن حضرت و تشریف به محضر مقدسش را در ایام عرفات بنماید گرچه شخص ایشان را نشناسد زیرا روایت شده است که آن حضرت در موسم عرفات همه ساله حضور دارد و تاکنون اشخاص زیادی به فیض دیدار او در آن مکان شریف نائل آمده اند .

دوم آن که : به نیابت از طرف آن حضرت حج به جای آورد یا طواف کند که این از وظایف شیعه نسبت به اداء حق ائمه اطهار علیهم السلام است و فضیلت بسیاری بر آن مترتب می گردد .

دوستی آن حضرت علیه السلام در ضمن زیارت و عزاداری امام حسین علیه السلام

در زیارت و عزاداری امام حسین علیه السلام که برترین و کامل ترین و محبوب ترین و ارزنده ترین عبادت است و فضیلت همه عبادت ها در آن جمع است مثلاً ثواب هزار نمازگزار هزار روزه دار هزار صدقه هزار جهاد ، هزار شهید بلکه چند هزار شهید و چند هزار حج به وسیله آن به دست می آید.

دوستی موافق در این دو عبادت بزرگ به دو وجه است :

وجه اول : آن که در روایات فرموده اند : حق ما ائمه را شیعیان نمی توانند به طور کامل اداء کنند مگر با زیارت و عزاداری امام حسین علیه السلام و ترک آن

ص : 30

جفا در حق ما و ضایع کردن آن است هر چند هزار حج به آورند. و نیز فرموده اند: فضائل فراوان زیارت مشروط است به آن که به قصد دوستی ایشان و اداء حق آن دوستی به جا آورده شود و در خصوص حضرت صاحب الأمر علیه السلام روایت دارد که چون هنگام ولادتش آن حضرت را به عالم بالا بردند از ناحیه پروردگار ندا آمد که من قسم یاد کرده ام به واسطه تو عطا و بخشش کنم و ثواب و پاداش **دهم (1)**.

پس در هنگام زیارت امام حسین علیه السلام و نیز در حال عزاداری آن حضرت اگر کسی قصد اداء حق محبت امام زمان علیه السلام و سایر ائمه علیهم السلام را نماید موجب کمال قبول آن و زیاد شدن اجر و پاداش آن می گردد.

وجه دوم: طبق روایات فراوان یکی از وظایف شیعه در دوران غیبت امام زمان علیه السلام اهتمام ورزیدن در دعا برای تعجیل فرج آن حضرت است و در این فرمایش که خود ایشان فرموده: «وَأَكثَرُوا الدَّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ، فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجَكُمْ» تأکید بسیار بر آن شده است و در انجام این وظیفه مهم لازم است که بنده شرایط قبول و تأثیر بهتر آن را فراهم نماید از خصایص امام حسین علیه السلام و ویژگی های آن حضرت قبولی دعا زیر گنبد و بارگاه او و مقامات منسوب به ایشان است پس اگر کسی هنگام تشریف به کربلاء یا زیارت از راه دور و یا عزاداری آن حضرت قصد انجام این وظیفه - یعنی دعا برای فرج حضرت حجت - نماید این قصد باعث قبولی عمل و اجابت دعای او می گردد.

و اما دوستی موافق در سایر عبادات را در فصل سوم ذکر خواهیم کرد انشاء الله .

ص: 31

نوع دوم از محبت آن حضرت علیه السلام در عبادات

نوع دوم محبتی است که تعلق به جمیع عبادات دارد و آن دو امر است :

امر اول : آن است که پیش از عبادت به یاد آورد کوتاهی خود را نسبت به حقوق آن حضرت که از روی عمد یا غفلت و یا نادانی صورت گرفته و از خداوند طلب آمرزش نماید و قبولی عبادتش را درخواست کند و آداب این توبه و استغفار نسبت به هر عبادتی در کتابهای مربوطه مذکور است و در خصوص نماز روایت دارد که پیش از شروع نماز بگوید : «یا مُحْسِنَ قَدْ أَتَاكَ الْمَسِيءُ... (1)».

امردوم : مربوط به بعد از عبادت می شود و آن دو چیز است.

اول آن که ثواب نمازهای خود را به آن حضرت و پدران بزرگوارش هدیه کند ، و هر روز برای هر یک از آنان دو رکعت نماز هدیه نماید و در آن دو رکعت بعد از ذکر رکوع و سجود سه مرتبه بگوید : «وصلی الله علی محمد وآله الطیبین الطاهرین».

دوم آن که بعد از فراغ از هر عبادت و عمل صالحی پیش از آن که کاری کند که موجب فساد عمل او شود به قصد فرج و سلامتی آن حضرت از مال حلال خود ، به قدر مقدورش چیزی انفاق کند امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه شریفه «لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ» (2) فرموده است :

مراد از «بر» در این آیه مائیم و مقصود از این انفاق صله نمودن و

احسان به ما است (3).

دو فائده از ذکر قلبی امام علیه السلام در حال عبادت

از آنچه گفته شد واضح گردید که فائده این تذکر قلبی و به یاد آوردن

ص : 32

1- صحیفه علویه جامعه دعاء 323

2- سوره آل عمران 62

3- تفسیر عیاشی 184/1

امام علیه السلام در حال عبادت دو امر است :

1. این تذکرات باعث زیاد شدن میل و رغبت قلبی و سعی در تکمیل آداب و شرایط آنها می گردد .

2. این مطلب باعث کامل شدن آثار قبولی میشود که از آن آثار شرح صدر و انکشاف حقایق و اسرار علوم و معارف است.

هنگام غفلت و اراده معصیت

اول آن که : در چنین هنگامی باید حضور امام و احاطه علمی او را به احوال و اسرار خود یادآور شود چنین توجهی البته باعث حیا و مانع ارتکاب معصیت و گناه می گردد .

دوم آن که : به یاد آورد هر گناهی و هر عمل زشتی قلب شریف آن حضرت را آزرده می کند پس برای نرنجاندن خاطر آن محبوب و آزرده نساختن قلب نازنین او مرتکب چنین گناهی نشود .

سوم آن که به یاد آورد که گناه باعث آلودگی و بیماری قلب و روح او می گردد و همان طور که بر اثر طعام آلوده جسم انسان مریض می شود و بر اثر آن میل او به غذا هر چند لذیذ باشد کم می شود در بیماری قلب و روح نیز اشتیاق و رغبت او به معنویات کم می شود ، توجه او به خدا و محبت او به امام زمان ضعیف می گردد و در نتیجه آثار قبولی عبادات او کاهش پیدا می کند. گاهی بعضی از خوراکی ها مانند سم است و باعث هلاکت انسان می گردد ، بعضی از گناهان نیز باعث سلب کلی محبت و در نتیجه سقوط آدمی می گردد. و چه بسا مصداق این آیه مبارکه می شود :

«ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أَسَاءُوا السُّوْأَىٰ أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ» (1)

ص : 33

سرانجام کسانی که مرتکب بدیها شدند این بود که آیات الهی را تکذیب کردند و به تمسخر گرفتند.

چهارم آن که : به یاد آورد که معصیت و نافرمانی سبب اعراض آن حضرت از او می گردد زیرا که اکثر معاصی منشأ آن محبت دنیا است و خداوند کریم در قرآن عظیم به پیامبر مکرم صلی الله علیه وآله خود دستور می دهد :

«فَاعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا» (1)

روی بگردان از کسانی که از یاد ما روی گردانده اند و جز دنیا و زندگی دنیا چیزی اراده نکرده اند.

و البته هر شخصی مستحق اعراض رسول خدا صلی الله علیه وآله باشد مستحق اعراض امام علیه السلام نیز خواهد بود.

پنجم آن که : به یاد آورد که برای امام زمانش زشت است که او کار زشتی مرتکب شود به خاطر انتسابی که به آن حضرت دارد ، همان طور که زشتی کار فرزند باعث خجالت پدر می گردد .

هنگام ملاقات با دوستان ایشان

در چنین هنگامی انسان باید اولاً این مطلب را به یاد آورد که از شرایط ایمان به ائمه اطهار علیهم السلام ارادت و دوستی با اولیا و دوستان ایشان است.

روایات فراوانی به ما رسیده که فرموده اند «هر نوع سرور و شادمانی که به دوستان اهل بیت علیهم السلام برسد در حقیقت به خود ایشان رسیده است و هر نوع بی حرمتی و اذیت و آزار دوستان آنان بی حرمتی به خود ایشان است».

کلینی رحمه الله در کتاب شریف کافی به سند خود از ابو حمزه ثمالی روایت کرده است که گفت : از امام باقر علیه السلام شنیدم که فرمود : رسول خدای صلی الله علیه وآله فرموده است :

ص : 34

هر که مؤمنی را مسرور گرداند مرا مسرور نموده و کسی که مرا مسرور کند خدا را مسرور کرده است (1).

مفضّل از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود :

هنگامی که یکی از شما مؤمنی را مسرور می نماید خیال نکند تنها او را مسرور کرده بلکه به خدا قسم ما را مسرور نموده و بلکه به خدا سوگند رسول خدا صلی الله علیه و آله را مسرور کرده است (2).

در روایات زیادی تأکید فراوانی بر شناخت حقوق برادران دینی و اداء آن شده است و آن در ارتباط و تأسی و اقتدا و شباهت یافتن به امام علیه السلام تأثیر زیادی دارد.

آداب و وظیفه این موالات در هنگام ملاقات با دوستان حضرت

در صورتی که ملاقات با عوام از دوستان آن حضرت باشد وظیفه این است که :

1. با خوش روئی و خوش اخلاقی و مهربانی و با سلام و مصافحه و احترام با آنها ملاقات کند .
2. به اندازه توانائی خویش باید رفع نگرانی و مشکل از آنها نماید اگر مشکل مالی دارند کمک مالی و اگر مشکل فرهنگی و دینی دارند کمک علمی به آنان کند و در تعلیم و هدایت ایشان بکوشد .
3. از امری که موجب بی حرمتی و توهین به آنها شود کاملاً خودداری کند .
4. در برابر بدرفتاری و جهالت آنها از خود صبر و مدارا نشان دهد.
5. از دیدار آنها اظهار خرسندی و شادمانی نماید و در تمام این اظهار ادب ها انگیزه او دوستی با ایشان به خاطر انتسابشان به آن حضرت باشد.

بعد از شناخت این مطلب مؤمن باید آنچه بر عهده او است از حقوق

ص : 35

1- بحار ج 74 ، ص 287 ح 14

2- بحار ج 74 ، ص 290 ، ح 19

امام علیه السلام نسبت به اولیا و دوستان ایشان به جا آورد به قصد احسان به آن عزیزان به شیعیان شایسته ایشان مخصوصاً به اولاد و ذریه ایشان احسان کند و به قصد زیارت ائمه اطهار علیهم السلام آنها را زیارت کند و به قصد مسرور کردن آنها ایشان را مسرور نماید و به قصد درک فیض جماعت آنها به جماعت ایشان حاضر شود.

نکت های مهم در این گونه از ملاقات ها

در هنگام ملاقات با هر یک از دوستان آن حضرت چه از طایفه عوام باشد و چه از طایفه خواص باید پیش از هر چیز قصد خود را خالص نماید تا از این سبیل اعظم یعنی ولایت حضرت صاحب الأمر علیه السلام به وسیله وسائل حسینیّه و نظر مرحمت حضرت رحمة للعالمین صلی الله علیه وآله فائز شود برای درک حقایق و اسرار توحید و در زمره اهل محبت خداوند قرار گیرد دیگر آن که نسبت به مقامات و مجالسی که به آن حضرت مربوط است تجلیل و تعظیم لازم را بنماید و آداب آن در فصل سوم ذکر خواهد شد.

فائده این گونه ملاقات ها :

این گونه ملاقات و موالات نسبت به دوستان آن حضرت با آدابی که ذکر شد دارای فوایدی است که به آنها اشاره می کنیم :

1. علاوه بر درک فضائلی همچون ارشاد جاهل و تکفل ایتام آل محمد علیهم السلام از فضیلت زیارت آن حضرت و احسان و یاری ایشان برخوردار می گردد زیرا احسانی که به یکی از دوستان آن حضرت کند احسان به خود آن حضرت محسوب می گردد.

2. مشمول این فرمایش رسول خدا صلی الله علیه وآله می گردد که امام عسکری علیه السلام از آن حضرت روایت کرده است ، فرمود :

هر که بر موالات ما اهل بیت پایداری نماید خداوند جامی از محبت خویش به او بیاشامد که چیزی را با آن هرگز عوض نکند و غیر او را

ص : 36

برای خود یار و یاور نگیرد (1).

و این فرمایش امام محمد باقر علیه السلام که فرمود :

کسی که دوست دارد و خشنود می شود که بین او و خداوند حجاب و مانعی نباشد به گونه ای که به او بنگرد و خداوند به او بنگرد باید به آل محمد علیهم السلام ارادت داشته و از دشمنان ایشان بیزاری بجوید و به امام و پیشوائی که از آل محمد علیهم السلام است اقتدا کند... (2).

سوم آن که : این نوع ملاقات با آدابی که ذکر شد در حقیقت خدمت به آن حضرت می شود و از فرمایش امام صادق علیه السلام در مورد امام زمان علیه السلام که فرموده است : «لو أدركته لخدمته أيام حياتي»؛ اگر او را درک کنم تمام دوران زندگی ام را در خدمت به او صرف کنم (3)، اهمیت و ارزش خدمت کردن به ایشان معلوم می گردد .

* هنگام ملاقات با دشمنان و مخالفین آن حضرت

در چنین هنگامی اولاً باید بداند که از شرائط صحت ایمان و کامل بودن موالات ائمه اطهار علیهم السلام برائت از دشمنان آنها است. و این دو همانند دو بال ایمان هستند و مکمل یکدیگرند خداوند تبارک و تعالی ایمان هیچ بنده ای را نمی پذیرد مگر این که ایمانش همراه با ولایت ائمه طاهرین و بیزاری از دشمنان ایشان باشد .

رسول خدا صلی الله علیه وآله به امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود :

یا، علی تو امیر مؤمنان و پیشوای پرهیزکاران هستی یا علی قسم به خدایی که مرا به پیامبری فرستاده و بر همه مردمان برگزیده اگر بنده ای هزار سال عبادت خدا کند خدا از او نمی پذیرد مگر به ولایت تو

ص : 37

1- بحار ، ج 94 ، ص 9 ، سطر 6

2- بحار ، ج 23 ، ص 81 ح 17.

3- بحار الانوار 148/51

و امامان از دودمان تو و ولایت تو پذیرفته نیست مگر به برائت و بیزاری و تنفر از دشمنان ، تو این مطلبی است که جبرئیل از جانب خداوند متعال آورده است هر که خواست بپذیرد و ایمان آورد و هر که خواهد کافر شود (1).

حقیقت تبری نفرت قلبی است مانند نفرتی که انسان از مردار و بوی گند آن دارد تبری از دشمنان امام علیه السلام باید قلبی و زبانی و عملی باشد.

تبری قلبی آن است که : انسان به ملا حظہ اعمال زشت و اخلاق ناپسند و کینه و عداوت آنها با امام علیه السلام به خاطر حب دنیا و شهوات آن کمال تنفر و انزجار از آنان را داشته باشد .

تبری زبانی آن است که : نفرت خود را به زبان به شکل لعن و سب اظهار کند و مطاعن آنان را برای مردم در هر جا که مناسب دید بیان کند به گونه ای که پی به معایب آنان و اعمال زشت و عقاید فاسدشان ببرند و نسبت به آنها تنفر پیدا کنند .

تبری عملی آن است که : از دوستی و معاشرت و انس گرفتن با آنها دوری گزیند همانگونه که از معاشرت با افراد مریضی که مرض مُسری دارند اجتناب می کند .

و اما وظیفه دیگر انسان در برخورد با دشمنان امام علیه السلام تقیه است یعنی در حال غلبه دشمنان و تسلط آنها به گونه ای رفتار کند که جان و مال و دین و آبروی خود و دیگران را از شر آنها مصون بدارد (2) و کاری نکند که موجب هتک و بی حرمتی آنها نسبت به امر آن حضرت گردد و آن به دو گونه تحقق پیدا می کند :

یکی آن که : در حضور آنان و یا جایی که بر آن اطلاع پیدا می کنند

ص : 38

1- بحار ، ج 27 ، ص 63 ، ح 22.

2- امام صادق علیه السلام فرموده است تقیه سپر مؤمن است از شر دشمنان و حرز مؤمن است از وقوع در فتنه ها و بلاها و کسی که تقیه نمی کند ایمان ندارد «کافی ، ج 2 ، ص 221 ، ح 23».

دشمنی خود را ظاهر نکنند بلکه تا می توانند با آنها مدارا و خوشرفتاری کند و نفرت و بغض خود را در دل پنهان دارد .

دوم آن که : هرگاه اظهار ارادت او به امام علیه السلام موجب مسخره کردن دشمنان یا بی ادبی آنها به امر امام علیه السلام شود و یا موجب اهانت به فرمایشات ایشان شود چنین کاری نکند . بلکه هر جا و نزد هر شخصی تا میل و رغبت او را به ذکر امام علیه السلام درک نکند و از آن مطمئن نشود ذکر ایشان را ننماید .

آداب ملاقات با مخالفین در دو مقام اظهار تبری و تقیّه

در چنین ملاقاتی انسان باید به چند نکته توجه داشته باشد :

اول : آن که اگر آنها تعدادشان اندک و شکست خورده اند خدا را بر این نعمت شکرگزار باشد که از شر آنها راحت است.

دوم : آن که با خوش اخلاقی با آنها رفتار کند به گونه ای که شیفته اخلاق او شوند و نزد خودشان از برخوردها و رفتارهای او تعریف کنند به امید آن که میل و رغبتی به راه و روش حق پیدا کنند و این کار باعث هدایت آنها شود.

سوم : آن که اگر بتواند با روش نیکویی با آنها بحث و گفتگو کند با بیانی که قاطع و مستدل و در عین حال نرم و با ملایمت باشد تا سبب هدایت آنها گردد ، و یا اتمام حجت بر آنها باشد و آنها را ساکت کند.

چهارم : آن که در حال مشاهده غلبه و شوکت مخالفین محزون باشد و از خداوند درخواست فرج و یاری نماید و برای دفع شر و فتنه آنها دعا کند .

از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمودند : هنگام مشاهده شوکت مخالفین بگویید :

اللهم أرنا الرخاء والسرور (1)، خداوندا به ما رفاه و راحتی و سرور را نشان بده .

پنجم : آن که قصد و نیت خود را در تمام این وظائف خالص کند تا تأثیر گذار باشد و قلب او قابل شود تا از این سبیل اعظم ولایت حضرت صاحب الأمر علیه السلام به وسیله وسائل حسینیّه و نظر مرحمت حضرت رحمة للعالمین برای محبت حضرت احدیت فائز شود.

فائده این گونه ذکر :

بنده مؤمن در حال ابتلا به ملاقات مخالفین - در حال غلبه و شوکت ایشان باشد یا غیر آن - هرگاه امر مولای خود را متذکر باشد و به قصد خشنودی و یاری ایشان به وظیفه خویش با آدابی که ذکر شد رفتار کند به چند فضیلت نائل می گردد :

فضیلت اول آن : که چون تبری و بیزاری جستن از مخالفین نسبت به موالات مانند از بین بردن نجاست از بدن و لباس است نسبت به نماز همان طور که نماز پس از بر طرف کردن نجاست به مرتبه صحت و قبول می رسد موالات هم پس از تبری از مخالفین مورد قبول واقع می شود.

همان طور که پس از زدودن گرد و غبار و آلودگی از چهره حسن و زیبایی آن ظاهر می گردد ، پس از پاک شدن قلب و روح با تبری از اعدا و مخالفین نور ولایت و تجلیات آن در ظاهر و باطن آدمی هویدا و آشکار می شود و بر اثر این انکشاف به مراتب رفیع تر توحید فائز می گردد.

فضیلت دوم آن که : مصداق واقعی این آیه شریفه : «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» (2) می شود .

ص : 40

1- بحار الانوار : 202/45

2- یعنی : ای کسانی که ایمان آورده اید (در برابر مشکلات) شکیبائی پیشه کنید و در برابر دشمنان پایدار باشید و از مرزها مراقبت نمائید و از خدا بپرهیزید شاید رستگار شوید . سوره آل عمران آیه 200

زیرا در تفسیر این آیه در روایات فراوانی وارد شده است که مراد از «مصابره» تقیه نمودن نیکو نسبت به مخالفین است و مقصود از «مرابطه» خوشرفتاری و مدارا کردن با مخالفین در غیبت امام علیه السلام است و مجادله نمودن و مقاتله کردن به وسیله زبان و شمشیر است هر کدام در جای خودش با مخالفین .

فضیلت سوم : آن است که در خصوص لعن وارد شده است و آن بر دو وجه است وجه اول آن که نسبت به عموم دشمنان و به عنوان کلی یعنی به هر کیفیت و با هر لفظ انجام شود.

از امام حسن عسکری علیه السلام روایت شده است که فرمود : لعن دشمنان ما نوعی یاری ما است و موجب ثنا و دعای ملائکه می شود و به سبب آن خداوند درود بر روح بنده می فرستد.

وجه دوم آن که با الفاظی مخصوص نسبت به گروهی مشخص یا نسبت به زمان و مکان خاصی باشد و آن بسیار است ، از آن جمله ابو حمزه ثمالی از حضرت زین العابدین علیه السلام روایت کرده است که فرمود :

هر که جبت و طاغوت را یک مرتبه لعنت کند خداوند برای او هفتاد هزار هزار حسنه نویسد و از او هفتاد هزار هزار گناه محو کند و درجه اش را هفتاد هزار هزار بالا برد؛ و هر که شامگاهان یک بار آن دو را لعنت کند همین پاداش را خواهد داشت.

ابو حمزه گوید : پس از وفات امام سجاد علیه السلام خدمت مولایم ولایم امام باقر علیه السلام رسیدم و عرض کردم : حدیثی از پدر بزرگوار شما شنیده ام اجازه می فرمائید بازگو کنم؟ فرمود : بگو حدیث را گفتم فرمود : آری چنین است ای ابو حمزه آیا دوست داری برایت زیاده بر این بگویم عرض

کردم: آری ای مولای من فرمود:

هر که هنگام صبح آن دو را یک بار لعنت کند تا شب بر او گناهی نوشته نشود و هر که شامگاهان آن دو را یک بار لعنت کند تا صبح بر او گناهی نوشته نشود.

ابو حمزه گوید: هنگامی که امام باقر علیه السلام دار فانی را وداع گفت خدمت مولایم امام صادق علیه السلام شرفیاب شدم و عرض کردم: مولای من حدیثی از پدر و جد شما شنیده ام اجازه می دهید بازگو کنم؟ فرمود: برایم بگو من حدیث را گفتم امام علیه السلام فرمود: حق استای ابو حمزه، سپس فرمود: «ویرفع له ألف ألف درجة»؛ و هزار هزار درجه مقام او را بالا می برد؛

سپس فرمود: ان الله واسع کریم؛ یعنی رحمت خدا گسترده و او بزرگوار و بخشنده است و جای استبعاد نیست که خدا به خاطر عمل اندکی اجر و پاداش فراوانی بدهد (1).

فضیلت چهارم: آن است که در مورد تقیه وارد شده است؛ رسول خدا صلی الله علیه وآله فرموده اند: مؤمنی که تقیه ندارد مانند بدنی است که سر ندارد (2).

یعنی نقش تقیه برای حفظ دین و ایمان مانند نقش سر در وجود انسان است.

ص: 42

1- شفاء الصدور، ج 2، ص 379

2- بحار الأنوار: 229/71

فصل دوم : بیان وظیفه ذکر قلبی آن حضرت علیه السلام در مکان های مخصوص و مطلق مکان ها

اشاره

در این فصل سه مطلب بیان می شود :

مطلب اول : مکان هایی که به آن حضرت علیه السلام منسوب است.

مطلب دوم : آداب ذکر ایشان در آن مکان ها و فوائد آن.

مطلب سوم : ذکر ایشان در مطلق مکان ها.

ص : 43

مطلب اول : مکان های منسوب به آن حضرت علیه السلام

مکان های منسوب به آن حضرت سه قسم است :

قسم اول مکان هایی که پیوسته و همیشه به آن حضرت نسبت دارد و آنها چند مکان است :

مکان اول : غدیر خم

وجه انتساب آن به ایشان این است که رسول خدا صلی الله علیه وآله در ضمن خطبه مفصلی در آن مقام - ضمن اقرار گرفتن و اخذ بیعت برای امیرالمؤمنین علیه السلام - فضائل فراوانی برای مهدی موعود علیه السلام بر شمرد و او را این گونه معرفی فرمود :

ای مردم به خدا و رسول او و نوری که با او نازل شده ایمان آورید.

خدا نور را در وجود من و راه من قرار داده سپس در وجود علی و راه علی علیه السلام و بعد از او در نسل او خواهد بود تا حضرت مهدی علیه السلام آن کسی که حق را آشکار نماید و حق از دست رفته ما را به ما برگرداند.

ای مردم بدانید که من بیم دهنده ام و علی علیه السلام هدایت کننده می باشد.

ای ، مردم همانا من پیامبرم و علی وصی و جانشین من است.

أَلَا وَإِنَّ خَاتَمَ الْأَيِّمَةِ مِنَّا الْقَائِمَ الْمَهْدِيَّ ؛ آگاه باشید که آخرین امام از ما خاندان قائم مهدی است.

آگاه باشید که او بر تمام ادیان پیروز می گردد.

بدانید که او از تمام ستمگران انتقام خواهد گرفت.

آگاه باشید که او همه دژها را فتح کرده و ویران می سازد .

آگاه باشید که او مشرکین را از هر طایفه و نژادی باشند از بین می برد .

آگاه باشید که او انتقام خون دوستان خدا را می گیرد.

آگاه باشید که او یاری کننده دین خدا است.

آگاه باشید که او از دریائی بی کرانه بسیار بهره برداری نموده .

آگاه باشید که او هر صاحب فضیلتی را به فضلش و هر صاحب جهالتی را به جهلش علامت می نهد .

آگاه باشید که او برگزیده خداوند و منتخب او است.

آگاه باشید که او وارث همه علوم است و به همه آنها احاطه دارد.

آگاه باشید که او خیر دهنده و گزارشگر از طرف پروردگار است.

آگاه باشید که او راه یافته درست کردار محکم و استوار است.

آگاه باشید که امور خلق به او واگذار شده است.

آگاه باشید او است که پیشینیان همه به ظهور او بشارت داده اند.

آگاه باشید و بدانید که او آخرین حجت الهی و یادگار آنان است و پس از او

حجتی نخواهد بود. (1) و...

مکان دوم : قم

دیگر از مکان های مقدسی که به امام زمان علیه السلام انتساب دارد شهر مقدس قم است (2) و وجه انتساب آن این است که حرم محترم ایشان است.

امام صادق علیه السلام فرموده است :

برای خداوند حرمی و آن مکه است برای رسول خدا حرمی و آن مدینه است برای امیرالمؤمنین علیه السلام حرمی و آن کوفه است ، حرم من و حرم فرزندان بعد از من قم است قم کوفه ای کوچک می باشد آگاه باشید برای بهشت هشت درب است سه درب آن به روی قم باز

ص : 46

1- بحار الانوار : خطبه غدیر 204/37 تا 217

2- یکی از مکان های مقدس شهر قم که به امام عصر علیه السلام انتساب دارد مسجد مقدس جمکران است ، این مسجد در روز هفدهم رمضان 373 هجری به دستور حضرت بقية الله ارواحنا فداه در کنار روستای جمکران تاسیس گردید و از آن تاریخ تا کنون همواره پناهگاه

شیعیان و پایگاه منتظران و تجلی گاه حضرت صاحب الزمان علیه السلام بوده است

می شود در آنجا بانوئی از خاندان من به نام فاطمه جان می سپارد او دختر موسی بن جعفر علیه السلام است و به شفاعتش شیعیان من همگی وارد بهشت می شوند (1).

و مراد از حرم خاص مقام و جایگاهی است که احترامات خاص ایشان در آنجا جاری است و هر که آن را رعایت کند مورد لطف ایشان قرار می گیرد و آنجا برایش مأمن و پناهگاه می باشد همان طور که حضرت رضا علیه السلام فرموده اند :

إِذْ عَمَّتِ الْبُلْدَانَ الْفِتْنُ وَالْبَلَايَا فَعَلَيْكُمْ بِقَمِّ وَحَوَالِيهَا وَنَوَاحِيهَا فَإِنَّ الْبَلَايَا مَدْفُوعٌ عَنْهَا (2).

هنگامی که فتنه ها و بلاها همه شهرها را فرا گرفت بر شما باد به قم و اطراف و نواحی آن زیرا که بلاها از آن دور گشته است.

مکان سوّم: سرداب مقدس آن حضرت در سامراء .

مکان چهارم: مسجد سهله .

مکان پنجم: مقام ایشان در مسجد کوفه است.

مکان ششم: همه مقاماتی که به آن حضرت منسوبند در همه شهرها مخصوصاً در نجف و کربلا و حلّه و نعمانیه و اصفهان که قدوم مبارک در آنجا نهاده اند و ایشان را در حال عبادت یا برطرف کردن مشکل کسی مشاهده کرده اند و آن بسیار اتفاق افتاده است.

در شهر اصفهان سه مقام است که بدون تردید به مقدم مبارک آن حضرت مزین گشته است.

اول: حرم محترم امامزاده اسماعیل علیه السلام .

دوم: مرقد مبارک علامه مجلسی رحمه الله.

سوم: مرقد مبارک شیخ العلماء آقای شیخ مرتضی دیزی قدس سره و برای هر یک

ص: 47

1- بحار، ج 60، ص 228، ح 59

2- بحار، ج 60، ص 228، ح 60

از آنها وقایع مورد اعتمادی برای خود حقیر و دیگران رخ داده که شاهد صدق این مطلب است .

قسم دوم از مکانهای منسوب به آن حضرت علیه السلام

مجالس و محافلی است که به قصد احیاء امر آن حضرت به ذکر فضائل و مناقب ایشان میپردازند یا به قصد دعا کردن برای تعجیل فرج تشکیل می شود .

قسم سوم از مکانهای منسوب به آن حضرت

مکان هایی است که آن حضرت در آنها زیاد رفت و آمد دارند و آنها چند مکان است :

1. مکه معظمه که همه ساله آن حضرت در موسم و ایام عرفات در آن سرزمین حضور دارند .

2. هر یک از حرم های امامان علیهم السلام مخصوصاً حرم شریف حضرت ابا عبد الله علیه السلام به ویژه در اوقات ، مخصوص و شاهدش وقایعی است که اتفاق افتاده و بسیاری از علما و بندگان صالح مکرر ایشان را در آن شاهد شریفه مشاهده کرده اند.

3. محافل و مجالسی که برای عزاداری سالار شهیدان تشکیل می گردد شاهدش تشریفاتی است که در این گونه مجالس برای اهل ایمان به وقوع پیوسته و روایات فراوانی است که در فضیلت اقامه عزای امام حسین علیه السلام رسیده و اهتمام بسیاری است که خود آن بزرگواران در اقامه عزای آن سرور داشته اند و با برپایی مجلس عزا و یا شرکت در چنین مجالسی دیگران را تشویق و ترغیب به عزاداری می نمودند.

ص : 48

مطلب دوم: بیان آداب ذکر قلبی آن حضرت علیه السلام در آن مکان ها و فوائد آن

وظیفه در این گونه موارد آن است که انسان به دو مطلب توجه داشته باشد:

1. چنین مکان هایی به خاطر انتسابی که به امام زمان علیه السلام دارند محترمند و باید حرمت آنها را حفظ کرد حرمتی مناسب با شأن و مقام والای آن حضرت. 2. هر جا و مکانی که به حضور آن حضرت در آنجا علم یا گمان داشته باشیم تجلیل و تکریم آن لازم است و هرگاه بنده ای با معرفت و آگاهی مراعات آداب این جهت را که ذکر شد بنماید از فوائد ارزشمند دنیوی و اخروی آن برخوردار میگردد.

آدابی که در این گونه موارد باید رعایت کرد دو قسم است:

قسم اول: آداب لازم

آدابی است که اگر رعایت نشود در واقع هتک حرمت آن حضرت شده و باعث کیفر و عقوبت اخروی و دنیوی می گردد، کیفر اخروی او آن است که اجر اعمال و عباداتش از بین می رود و کیفر دنیوی او آن است که از برکات و مرحمت های آن حضرت که باعث راحتی و آسایش او در زندگی است محروم می گردد.

یکی از شواهد برای آنچه گفته شد قضیه تشریف ابن ابی جواد نعمانی به محضر مبارک امام زمان علیه السلام است او به آن حضرت عرض می کند مولای من برای شما مقامی در نعمانیه و مقامی در حله است، در هر یک از آنها چه زمانی تشریف دارید؟ امام علیه السلام فرمودند: شب سه شنبه و روز آن در نعمانیه و شب جمعه و روز آن در حله ام ولی اهل حله در مقام من

ص: 49

آداب را رعایت نمی کنند هر که در مقام من هنگامی که وارد می شود ادب نماید و بر من و بر امامان سلام کند و بر من و ایشان دوازده مرتبه صلوات فرستد و آن گاه دو رکعت نماز به جا آورد و با خداوند تبارک و تعالی در آن مناجات نماید خداوند به او آنچه خواهد عطا فرماید... (1)

و در این قسم از آداب رعایت کردن دو امر لازم است :

امر اول : خودداری کردن از تمام چیزهایی که باعث کدورت خاطر امام علیه السلام و روی گردانیدن ایشان می شود و آن کلیه گناهان است و بدتر از همه آنها سه چیز است :

1. گفتار زشت و ناپسند (مانند فحش و دشنام و لعن و پرده دری و عیب جوئی و نزاع و کشمکش)

2. آزار و اذیت و توهین کسی گر چه حیوانی تا چه رسد به انسان مؤمنی .

3. با لباس های غیر مناسب و متکبرانه و با شکل و هیئت مخالفین و دشمنان در آن مکان های مقدس وارد شدن .

امر دوم : آن که نجاست به آن مکان های پاک نرساند و اگر آنجا چنین چیزی مشاهده کرد از بین ببرد و تطهیر نماید و با حال جنابت و حیض و نفاس مشرف نشود.

در حدیث است که ابا بصیر با حال جنابت بر امام صادق علیه السلام وارد شد امام علیه السلام و به او اعتراض کرده و فرمودند : آیا سزاوار است که با چنین حالتی به حضور امام برسی و به بیوت انبیا وارد شوی (2).

ص : 50

1- بحار ، ج 53 ، ص 270

2- ابو بصیر گوید : جنب بودم و برای غسل کردن به طرف حمام می رفتم در این اثناء عده ای از شیعیان را دیدم که به طرف خانه امام صادق علیه السلام می رفتند ترسیدم که آنها بر من پیشی گیرند و من این توفیق را از دست بدهم با آنها همراه شدم تا وارد خانه امام صادق علیه السلام گردیدم هنگامی که امام علیه السلام با من روبرو شد فرمود : یا ابا بصیر ، أما علمت أن بیوت الأنبياء وأولاد الأنبياء لا يدخلها الجنب ، فاستحييت وقلت... «بحار ، ج 47 ، ص 129 ، ذح 176» .

آدابی است که مراعات آنها باعث کمال عبادت و سرعت اجابت و زیاد شدن اجر و ثواب می گردد و آنها چند چیز است :

اول : آن که پاک و با وضو وارد شود و اگر غسل کرده باشد بهتر است و با هر نوع زینتی که از نظر شرع و عرف جایز باشد خود را آراسته گرداند ،

دوم : آن که بدن و لباس خود را از هر گونه آلودگی پاکیزه گرداند و آن مکان ها را با از بین بردن زباله ها و جاروب کردن تمیز نماید.

سوم : آن که با خضوع و ادب رفت و آمد کند و نشست و برخاست نماید و از ادب و خضوع نسبت به آن مکان های شریف این است که با پای برهنه باشد هر چند زمین خاکی و مفروش به فرشی نباشد بلکه در میان راه نیز هر مقدار که برایش مقدور است با پای برهنه راه رود .

چهارم : آن که در آن مکان های مقدس از خوردن و خوابیدن خودداری کند و هرگز بدون ضرورت درباره امور دنیا با کسی صحبت نکند و از خندیدن بپرهیزد .

پنجم : آن که تا مادامی که در آنجا توقف دارد زبان خود را به ذکر خدا و استغفار و تلاوت قرآن مشغول کند.

ششم : آن که آداب خاصی که مربوط به آن مکان مقدس است از نماز و دعا انجام دهد.

هفتم : آن که در آن مکانها هر کجا معلوم است که محل قدم مبارک آن سرور و یا محل نشست ایشان است بیوسد .

تنبيه :

آن که قصد خود را در تمام این وظائف و احترامات خالص کند تا از این

سبیل اعظم ولایت حضرت صاحب الامر به واسطه وسائل حسینی و نظر رحمت رحمة للعالمین صلی الله علیه وآله برای دست یابی به اسرار و حقایق توحید موفق گردد، در زمره اهل اخلاص و محبت حضرت حق قرار گیرد.

فوائد عظیم این گونه ذکر قلبی امام زمان علیه السلام

فوائد این ذکر قلبی آن حضرت با مراعات آدابی که گفته شد چند چیز است :

فائده اول : کیفیاتی که از آداب تعظیم و تجلیل گفته شد در واقع تعظیم و تجلیل از خود آن حضرت است و تعظیم آن حضرت از بارزترین مصادیق تعظیم شعائر الله است که در قرآن فرموده است « وَمَنْ يُعْظِمِ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ » (1).

فائده دوم : مشکلات مهم او با درخواست از پروردگار در آن مکان ها کفایت می شود و گشایش در امر معاش او حاصل می گردد .

فائده سوم : باعث فتح ابواب معارف الهیه و کشف حجاب از قلب برای درک آن حقایق می گردد زیرا امام باب الله است و این که در قرآن کریم فرموده : « وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا » (2) مقصود خانه های علم و توحید و حکمت الهی است که ابواب آن ائمه علیهم السلام هستند.

مطلب سوم : بیان آداب و فوائد ذکر قلبی آن حضرت علیه السلام در مطلق مکان ها

اما وظیفه ای که هر مؤمن با اخلاص نسبت به ذکر و یاد آن حضرت در هر مکانی دارد چند امر است که از فرمایش آن حضرت به ابراهیم بن مهزیار استفاده می شود ایشان به ابراهیم بن مهزیار فرمودند : پدرم امام

ص : 52

1- سوره حج آیه 32

2- سوره بقره : 189

عسکری علیه السلام به من فرمود :

وَاعْلَمُ أَنَّ قُلُوبَ أَهْلِ الطَّاعَةِ وَالْإِخْلَاصِ نَزَعٌ إِلَيْكَ مِثْلُ الطَّيْرِ إِذَا أَمَّتْ أَوْ كَارَهَا (1)؛

پسرم دل های مردم دیندار و با اخلاص مانند پرندگانی که شیفته آشیانه خویش باشند مشتاق لقای تو هستند و به سوی تو پر می کشند .

از این تشبیه و گفتار حضرت علیه السلام چند مطلب استفاده می شود :

مطلب اول : شدت محبت و اشتیاق آنان نسبت به آن ولی دوران به گونه ای که در هر مکانی باشند دل های آنان چنان غرق یاد آن حضرت باشد که هیچ ذکری و گفتگویی و امری از امور نتواند او را دچار غفلت کند و از یاد ایشان باز دارد و چنین حالی برای کسی حاصل نمی شود مگر آن که قلب خود را از محبت دنیا و شهوات آن خالی نموده و از آلوده شدن به آن اجتناب کرده باشد و اگر کسی بخواهد به آن مفاسد مبتلا نشود باید خود را زحمت دهد و با سرکشی نفس و افزون طلبی آن مبارزه کند؛ و این مبارزه را در چند جهت قرار دهد .

1. در جهت اعراض کردن از آنچه غیر ضروری در امور زندگی است.

2. آن که با اهل دنیا معاشرت نکند.

3. آن که در مجالس ذکر حضور پیدا کند و با اهل ذکر از علما و صلحا مجالست داشته باشد .

4. آن که دعا کند و از خداوند درخواست نماید تا او را از آلوده شدن به محبت دنیا و افتادن در دام آن حفظ فرماید.

امام سجاد علیه السلام و در ضمن مناجاتش با خداوند عرض می کند :

خدایا محبت دنیا را از دل من ریشه کن نما همان طور که نسبت به

ص : 53

بندگان صالح و شایسته ات چنین کردی(1).

و از پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله روایت شده است که چنین دعا می کرد :

خدایا مرا مسکین زنده بدار و مسکین بمیران و با مساکین محشور فرما(2).

حاصل کلام آن که بنده مؤمن هرگاه قلب خود را از آلوده شدن به حب شهوات و زر و زیور دنیا مهذب گردانید و از طغیان و غفلت و سرکشی بر اثر داشتن مال و ثروت ایمنی ، یافت آن محبتی که در سرشت او نسبت به امام علیه السلام است جلوه می کند و بر اثر معرفت به اوصاف جلال و جمال ایشان قلب او چنان مجذوب و مشتاق می شود که هیچ چیز نمی تواند قلب و روح او را از یاد ایشان مشغول سازد و هرگز نسبت به اعمالی که باعث محبت او و ارتباطش با ایشان گشته سستی ندارد و غفلت نمی ورزد بلکه از بیم آن که مبادا امور دنیوی باعث نقصان محبت او گردد به کلی از تمام فضولات دنیا و شهوات آن اعراض دارد و شرح حال آنها در این فرمایش امام زمان علیه السلام برای ابراهیم بن مهزیار شده است که فرمود :

آن گروه اهل اخلاص کسانی هستند که در معرض ذلت و حقارت قرار می گیرند در حالی که نزد خداوند از نیکوکاران و روسفیدان هستند در میان مردم به گونه ای ظاهر می شوند که مبتلا به شدت فقر و نیازند ، ولی اهل قناعت و خود نگهداری می باشند دین را با تحقیق بدست آورده اند و آن را با مجاهده نمودن در اموری که ضدیت با آن دارد یاری می نمایند خداوند ایشان را به تحمل سختی ها و دشواری ها در دنیا اختصاص داده تا عزت در سرای همیشگی شامل حال آنان گردد ، و طبع آنها را بر صبر و شکیبائی سرشته است تا عاقبت نیکو و کرامت جاودان

ص : 54

1- بحار الانوار : 153/91

2- بحار الانوار : 17/69

برای ایشان باشد (1).

مطلب دوم: از این تشبیه - یعنی تشبیه به پرندگان - استفاده می شود که ایشان مانند پرندگان - که تمام شوق و اشتیاق و انس و آرامش آنها به آشیانه است و آنچه در طلب آب و دانه می کوشند برای اصلاح آسایش در آشیانه و جوجه گان است - تمام شور و شوقشان در اشتغال به خدمتگذاری نسبت به امام علیه السلام است تا اداء حق محبت و نصرت ایشان، نماید و آن مقدار هم که در طلب دنیا از راه حلال می کوشند به عنوان مقدمه انجام وظیفه خدمتگذاری است و گرنه ظاهراً و باطناً هیچ گونه انسی به هیچ مقامی ندارند.

مطلب سوم: ایشان همچون پرندگان که تمام همت آنها بازگشتن به آشیانه است در هنگامی که خارج از آشیانه قرار گیرند همت ایشان و مقصد و مقصودشان وصال در ظاهر و باطن است. اما در باطن به این که در خاطر شریف آن حضرت محبوب و در نظر مبارک او عزیز و محترم باشد و از او به خیر و خوبی یاد کند و اما در ظاهر به این که هر کجا و نزد هر کس بوی عطر آن وجود شریف را استشمام کند حضور پیدا کند.

و مقام این گونه اشخاص نزد آن حضرت بسیار والا و ارزشمند است.

مطلب چهارم: همچون پرندگان که در مسیر راهی که در طلب آب و دانه اند هر کجا احساس خطر کنند و دام و صیادی را در کمین ببینند توقف نمی کنند، آنها نیز در مسیر کسب و کار در معاشرتها هر جا و هر مجلسی را که احساس کنند مورد نفرت امام زمان علیه السلام و آزردهی خاطر شریف او است به جهت آن که در آنجا کسی است که رعایت ادب را نمی کند و هتک حرمت نسبت به آن حضرت یا دوستان ایشان می نماید و یا او را با رفتار و گفتار خویش از ذکر و یاد مولایش باز می دارند از آنجا عبور می کنند و در

ص: 55

آن مجلس توقف نمی نمایند.

عبد الأعلی گوید : از امام صادق علیه السلام شنیدم که فرمود :

کسی که به خدا و قیامت ایمان دارد نباید در مجلسی بنشیند که در آن عیب گوئی در مورد امام علیه السلام می شود یا مؤمنی را مذمت می کنند و درباره اش ناسزا می گویند (1).

ولی مذمتی که از رفتن در مجالس اهل بدعت و عناد شده نسبت به کسی است که نتواند با آنها مجادله کند و از حق دفاع نماید و یا اگر توانائی آن را دارد چنین کاری نمی کند اما کسی که قدرت مجادله را دارد و از توانائی لازم در این زمینه برخوردار است بر او لازم و گاهی واجب است که در مجالس آنها شرکت کند و در صورتی که از خطر و ضرر ایمن است با آنان مجادله کند و این از بهترین انواع نصرت و یاری امام علیه السلام است.

ص : 56

1- بحار، ج 74، ص 214، ح 48.

فصل سوم : بیان وظیفه و آداب و فوائد ذکر قلبی آن حضرت علیه السلام در زمان های گوناگون

اشاره

این فصل مشتمل بر دو مطلب است :

مطلب اول : در بیان وظیفه و آداب ذکر آن حضرت علیه السلام در زمان های خاص

مطلب دوم : در بیان وظیفه و آداب ذکر آن حضرت علیه السلام در مطلق زمان ها

ص : 57

مطلب اول : آداب ذکر آن حضرت علیه السلام در زمان های خاص

اشاره

زمان های خاصی که انتساب به آن حضرت دارند و برای هر یک در مورد ذکر قلبی آن ولی زمان وظیفه و آداب خاصی است عبارتند از :

1. هنگامی که ملائکه از طرف پروردگار عالم برای تقدیر امور بندگان به محضر ایشان می رسند مانند شب قدر و شب نیمه شعبان و هر روز هنگام بین الطلوعین
2. هنگام ارائه اعمال بندگان به محضر ایشان مانند دوشنبه و پنجشنبه
3. شب جمعه که لیلۃ المیزد برای ایشان است.
4. روز جمعه که روز تجدید عهد ولایت با ایشان است
5. اوقات سرور و شادمانی ایشان
6. اوقات حزن و اندوه و مصیبت ایشان
7. اوقات ذکر و عبادت ایشان
8. روز ولادت آن حضرت
9. اوقاتی که انتظار فرج در آنها تأکید شده است.
10. روزی که امر امامت به ایشان منتقل شده است ، یعنی روز شهادت پدر بزرگوارش امام عسکری علیه السلام

اکنون به شرح و توضیح هر یک از این زمان های دهگانه می پردازیم

1. هنگام نزول ملائکه و آن سه زمان است :

زمان اول : شب های قدر در ماه مبارک رمضان ، که روح و فرشتگان بر امام زمان علیه السلام نازل می شوند و آنچه از مقدرات سالانه نوشته شده است

تقدیم آن حضرت می کنند .

کلینی رحمة الله در کافی از امام باقر علیه السلام روایت کرده است که در ضمن حدیثی فرمودند :

در شب قدر تفسیر امور سالانه به محضر ولی امر نازل می شود امور مربوط به خود آن حضرت و امور مربوط به مردم همگی در آن دستور داده شده است (1).

و از همین قسم شب مبارکه نیمه شعبان است.

سید رحمة الله در اقبال از رسول خدا صلی الله علیه وآله روایت کرده است که فرمود : در شب نیمه شعبان جبرئیل نزد من آمد و درباره فضائل آن شب گفت :

امشب شبی است که درهای آسمان در آن گشوده می گردد..... مرگ و فوت ها در آن ثبت می شود و رزق و روزی بندگان تا سال آینده تقسیم می گردد ، و همه حوادثی که در آن سال به وقوع می پیوندد نازل می شود. (2)

امر اول از وظائف ذکر قلبی

بنابر آنچه که در اخبار توضیح و تبیین شده ، واقعه لیلۃ القدر دلیل روشنی بر وجود امام معصوم در هر عصر و زمانی می باشد و بیان آن به نحو اختصار چنین است که : چون دلیلی بر نسخ این سوره مبارکه ثابت نشده ، پس حکم آن تا روز قیامت ثابت است و آن تقدیر امور و نزول ملائکه برای جمیع امور است و این امور به اعتبار کلمه «من کل امر» در سوره قدر شامل همه امور تقدیری و تکلیفی است نسبت به تمام اهل زمین از جن و انس و در این صورت نزول ملائکه برای امور تکلیفی بندگان اگر نزد شخص خاصی که مبین آنها برای بندگان و مجری آنها در میان آنان است نباشد این نزول لغو است و اگر نزد شخص غیر عالم و غیر

ص : 60

1- کافی ، ج 1 ، ص 248 ، ج 3 ، بحار الانوار ، ج 25 ، ص 79 ، ح 66

2- اقبال ص 212 .

معصوم باشد قبیح تر از اول و باعث تضییع و فساد آن امور است پس ثابت می شود که این نزول نزد شخص عالم معصوم است به وجهی که آنها را بشناسد و کلام آنها را احساس کند؛ و این دلیل محکمی است که چنین کسی همیشه در روی زمین موجود است و رسول خدا صلی الله علیه و آله نسبت به معرفی ایشان به امت خویش هرگز کوتاهی نکرده و آنها را مهمل نگذارده، لذا بر همه لازم است که بعد از یقین داشتن به وجود او شخص او را از نصوصی که رسیده دریابد و شناسائی نماید.

امر دوم : از وظائف ذکر قلبی آن حضرت در اوقات تقدیر امور

آن است که انسان پی به عظمت امام علیه السلام ببرد که شأن و مرتبه او تا چه حد است که خداوند تبارک و تعالی با آن که خود خالق آسمان ها و زمین و مدبر امور آنها است ولی فقط به خاطر تجلیل و تعظیم از مقام نماینده و خلیفه خود امر می فرماید که ملائکه امور بندگانش را به محضر ایشان ببرند تا به امضاء او برسد .

آداب مخصوص این سه زمان

چون این سه زمان هنگام صدور امر الهی برای تقدیر و اجرای امور توسط امام زمان علیه السلام است و به دلیل عقل و نقل ثابت است که تغییر دادن حکم قبل از صدور و اجرای آن به مراتب آسان تر از تغییر دادن آن بعد از صدور است؛ زیرا چه بسا مستلزم ردّ امر سلطان و اهانت به کارگزاران او می گردد لذا هر کسی باید در این چند موقع تلاش کند که خود را با توبه و استغفار و دعا و ذکر خداوند سزاوار رحمت خدا سازد و به امام زمان علیه السلام توجه داشته باشد و با صدقه دادن برای سلامتی ایشان و احسان به دوستان او و دعا برای فرج اظهار محبت و دوستی نماید و پس از تطهیر و تنظیف لباس و بدن مخصوصاً با غسل آن حضرت را با زیارت آل یس یا

سایر زیارت ها زیارت کند دیگر از آداب خاص این اوقات تحصیل حالت خضوع نسبت به آن حجت خدا است به این گونه که بعد از شناخت عظمت و مقام و مرتبه ایشان و توجه قلبی به آثار بزرگواری او دو خصوصیت در حال او حاصل شود :

خصوصیت اول : آن که با اراده و تصمیم جدی و اشتیاق کامل رام و متقاد شود و دستورات آن حضرت و وظایف خدمت را آن گونه انجام دهد که خشنودی قلب مبارک او را فراهم کند.

خصوصیت دوم آن که در حال انجام وظیفه در تمام احوال خود فروتنی نماید و حال خشوع و شکستگی داشته باشد.

بنابراین هر کسی باید در این اوقات شریفه که هنگام تقدیر امور است بعد از معرفت و تذکر و توجه به امام زمان علیه السلام این حالت خشوع را نسبت به آن حضرت در خود ایجاد کند و تصمیم خود را برای ادامه دادن این حال خشوع در همه مراتب خدمتگزاری جدی تر کند و رضایت آن سرور را بیشتر جلب کند و چون از اخبار و روایات استفاده می شود که هیچ عملی مانند زیارت و عزاداری سالار شهیدان حضرت ابا عبد الله علیه السلام نمی تواند رضایت و خشنودی آن حضرت را فراهم آورد ، لذا در شب های قدر و شب نیمه شعبان و هنگام بین الطلوعین باید این عمل را بر سایر اعمال مقدم بدارد اقامه عزا برای آن مولای مظلوم نماید و از راه دور یا نزدیک آن حضرت را زیارت کند شاهد بر این مطلب آن است که در شب های قدر و شب نیمه شعبان انبیای الهی و فرشتگان از عرش و آسمان ها به زیارت ایشان می روند و با کسی که به زیارت آن حضرت آمده باشد مصافحه می کنند .

در بحار از امام باقر علیه السلام روایت شده است که فرمود :

کسی که امام حسین علیه السلام را در نیمه شعبان زیارت کند گناهایش آمرزیده

شود و در طول سال تا یک سال بر او بگذرد گناهی بر او نوشته نشود پس اگر در سال آینده به زیارت آن حضرت رفت همه آن گناهانش را خدا بپامرزد (1).

فوائد این تذکر قلبی

هر کس با تذکر قلبی نسبت به امام زمان علیه السلام در هنگام نزول تقدیرات، آن آدابی را که گفته شد رعایت کرد آنچه صلاح دین و دنیای او باشد برایش مقدر می شود و با این تقدیر توفیق پیدا می کند که گناه نکند و از این راه باعث تغییر نعمت نگردد. اگر هم از روی غفلت خطائی مرتکب شد فوراً با توبه و استغفار آن را جبران نماید و به این وسیله پیوسته از شر گناهان و عقوبت آنها که سلب توفیق و نزول بلا و نقصان رزق و تسلط دشمن و مستجاب نشدن دعا است ایمن خواهد بود.

زمان دوم از زمان های خاص هنگام عرض اعمال است

و آن با استفاده از روایات روزهای دوشنبه و پنج شنبه و هر صبح و شام و شب نیمه شعبان و هنگام مرگ است که در این اوقات اعمال بندگان به محضر مقدس رسول خدا صلس الله علیه وآله و ائمه طاهرين عليهم السلام و به خصوص امام زمان علیه السلام ارائه می گردد.

کیفیت عرضه اعمال و توضیحی پیرامون مفاد این اخبار

عرضه داشتن : چیزی را بر کسی نشان دادن و شناساندن آن به او است و بر سه گونه است :

اول : نشان دادن خود آن چیز یا آن شخص است.

دوم : عرضه داشتن به وسیله گفتار است ، به این که اوصاف آن چیزی را که مورد عرضه است بازگو نماید.

ص : 63

سوم عرضه نمودن به وسیله نوشتار است به این که صورت مکتوب آن را نمایش دهند و در عرضه محاسبات همین معنا مراد است یعنی دفتری که صورت محاسبات در آن مکتوب است به آنها نشان دهند.

قسم اول عرض خود اشیا و اشخاص

علم امام علیه السلام بر تمام اشیا و بر تمام اشخاص و احوال آنها احاطه دارد و شاهد آن روایات متواترهای است که به ما رسیده از آن جمله روایتی است که ابو بصیر از امام صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود:

هنگامی که سرپرستی امور به صاحب این امر رسد خداوند تبارک و تعالی پستی های زمین را برای او بالا آورد و قسمت های مرتفع آن را پائین آورد تا آن که دنیا نزد او به منزله کف دستش گردد، کدام یک از شما اگر کف دست او مویی باشد آن را نمی بیند(1).

قسم دوم عرض گفتاری

و آن نسبت به اعمال بندگان عرضه ای است که هر بامداد و شامگاه می شود و مربوط به بیان حکم اعمال و مجازات خیر و شر آنها است که از طرف خداوند توسط ملائکه یا به وحی الهی است بدون واسطه آنها به آن گونه که در بحث مربوط به شب های قدر گذشت.

قسم سوم عرض نوشتاری

و آن مکتوبات و صحائف اعمال حسنه و سیئه بندگان است که هر دوشنبه و پنج شنبه هنگام غروب به محضر امام زمان علیه السلام و ائمه طاهرین علیهم السلام و سپس به محضر رسول خدا صلی الله علیه و آله ارائه می گردد، و آنگاه برای عرضه بر پروردگار بالا می رود.

ص : 64

و اما حکمت در این دو قسم از عرضه اعمال

حکمت عرض اعمال دو مطلب است :

1. این نزول و عروج ملائکه در خدمت امام علیه السلام نوعی تجلیل و تعظیم از مقام ایشان است و فائده این تعظیم الهی نسبت به ملائکه که خودشان شاهد این تشریفات هستند و نزد بندگان خدا که برای آنها گزارش می شود شناخت ائمه طاهرین علیهم السلام و پی بردن به مقام و منزلت آنها نزد پروردگار است که این بهترین وسیله برای تکمیل ایمان و تقرب به خداوند عالمیان است .

2. چون نوعاً برای افراد بشر پذیرفتن مقام علمی امام و این که علم او احاطه بر جهان هستی دارد دشوار است و به خاطر نارسائی عقل و فهمی که دارند نمی توانند این مطلب را تعقل نمایند وقتی این تشریفات انجام شود و به آنها گفته شود ملائکه به محضر امام می رسند و اخبار را برای آن حضرت می آورند مورد قبول آنها قرار می گیرد.

و از فوائد این که کلیه احوال و اعمال بندگان نزد امام علیه السلام مشهود و آشکار است این است که آن حضرت برای قبولی حسنات شیعیان و دوستانش و آمرزش گناهان ایشان و بر طرف شدن گرفتاری ها و سختی های آنان دعا می کند چنانچه در اخبار فراوانی به آن تصریح شده است.

عبدالله بن ابان می گوید : به حضرت رضا علیه السلام عرض کردم عده ای از ارادتمندان شما از من خواسته اند که خدمت شما عرض کنم برای ایشان دعا کنید. امام علیه السلام فرمود :

به خدا قسم هر روز اعمال شما بر من عرضه می شود (1).

ص : 65

کنایه از این که من با دیدن اعمالتان برای شما دعا می کنم .

نکته ای که در آخر این بحث باید اشاره شود این است که در اخباری که می فرماید عرض اعمال هر روز می شود نسبت به ابرار و فجار تعمیم دارد ، (1) ولی اخباری که می فرماید عرض اعمال در روزهای دوشنبه و پنج شنبه می شود مخصوص غیر فجار است که اعمال آنها با دعای امام علیه السلام اصلاح می گردد و به آسمان ها بالا برده می شود.

و اما نسبت به فاجران و تبه کاران در بعضی از اخبار آمده است که حسنات آنها به آسمان برده نمی شود بلکه هباءً منثوراً می گردد یعنی همچون ذرات گرد و غبار که در هوا پراکنده می شود آنها نیز بر باد می رود ولی سیئات و کارهای زشت ایشان در سجین برده میشود همان طور که در این آیه شریفه به آن اشاره شده است «كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سَجِّينٍ»؛ به یقین نامه اعمال بدکاران در سجین است. (2)

وظیفه ما در اوقات عرض اعمال نسبت به ذکر قلبی امام زمان علیه السلام

ملاحظه اول : اهل محبت و بصیرت که می دانند اعمال آنان به محضر امام علیه السلام عرضه می گردد و آن حضرت با مشاهده اعمال بد آنان آزرده خاطر می شود سعی میکنند که قلب نازنین او را از خود نرنجانند و این خواسته امام از شیعیان و دوستانش می باشد که به سبب اعمالتان هنگام عرضه شدن بر ما موجب مسرت و شادمانی ما باشید و موجب غم و اندوه ما نباشید زیرا امام علیه السلام و سرافرازی آنان را سرافرازی خود می داند .

ص : 66

1- محمد بن فضیل گوید : از حضرت موسی بن جعفر علیه السلام در مورد این آیه شریفه «فَسِيرِيَ اللّٰهَ عَمَلَكُمْ وَرَسُولَهُ وَالْمُؤْمِنُونَ» سؤال کردم امام علیه السلام فرمود : «تعرض علی رسول الله صلی الله علیه وآله اعمال امته کل صباح ابرارها و فجارها فاحذروا هر بامداد اعمال ، امت نیکوکاران و بدکاران ایشان بر رسول خدا صلی الله علیه وآله عرضه می شود». (برهان ، ج 4 ، ص 548 ، ح 31)

2- سوره مطففین آیه 7

اما ملاحظه دوم این است که از بعضی اخبار استفاده می شود که گناهان آدمی تا در نامه عمل او ثبت نشده مفسده و عقوبتی برای او ایجاد نمی کند و از همین باب است منتهی که خدا بر بندگانش گذاشته و در مورد نوشتن گناهان به او مهلت داده است این مهلت در همه اوقات تانه ساعت است اگر کسی در این فرصت کاری کرد که کفاره گنااهش باشد گناه او عفو میشود و برای او نوشته نمی شود نسبت به روز غدیر و نهم ربیع الاول این مهلت تا سه روز و در زیارت حضرت اباعبدالله علیه السلام تا هفتاد روز و کسی که در شب نیمه شعبان آن حضرت را زیارت کند گناهان او تا یک سال نوشته نمی شود اگر در شب نیمه شعبان سال بعد توفیق زیارت یافت آن گناهان یک ساله او که نوشته نشده آمرزیده می شود و اگر چنین توفیقی نیافت ثبت می گردد .

و نیز از اخبار استفاده می شود که گناه تا مادامی که ثبت نشده محو کردن آن بسیار آسان است به اندک خیری عفو می شود و ثبت نمی گردد ولی هرگاه در نامه عمل ثبت شد محو آن مشکل می شود و چون به دفتر آسمانی و ذکر حکیم منتقل شد به گونه ای که شرح آن در عرض اعمال شب نیمه شعبان گذشت بسیار مشکل تر می شود و اگر محو نشود و تالیلة القدر بماند به مقتضای آن تقدیر امور بنده رقم می خورد.

پس بر حسب این دو ملاحظه مؤمن لازم است که در اوقات عرض اعمال که دوشنبه و پنجشنبه و نیمه شعبان است در سه جهت اهتمام نماید .

جهت اول در این که حسنات خود را که مایه زینت و حسن و بها است افزایش دهد.

جهت دوم در این که سعی کند اعمالی که موجب از بین رفتن گناهان و محو آنها از صحیفه اعمال او یا ثبت نشدن آنها در صحیفه اعمالش می گردد انجام دهد.

جهت سوم در این که هدیه ای از جانب خود برای ائمه اطهار مخصوصاً حضرت صاحب الامر علیهم السلام به عنوان قدر دانی و تشکر بفرستد تا موجب دعا و شفاعت ایشان برای قبولی حسنات و آمرزش گناهان شود.

بیان هر یک از این سه جهت :

بیان جهت اول

از جمله اعمال و کارهای نیکوئی که باعث زینت و زیادتی حسن و بهاء است یکی روزه گرفتن در هر دوشنبه و پنج شنبه است.

دیگر از چیزهایی که مایه زینت و زیادتی حسن و بهاء است زیاد ذکر گفتن است چنانچه امام سجاد علیه السلام در ضمن دعا به پیشگاه الهی عرض می کند : ای کسی که یاد او مایه شرف برای یادکننده است (1).

مخصوصاً ذکر صلوات که باعث سنگینی کفه حسنات و نورانیت آن و محو ظلمت سیئات می شود و نیز موجب قبولی حسنات و مضاعف شدن ثواب آنها می گردد .

بیان جهت دوم

مهم ترین وسیله ای که باعث از بین رفتن گناهان می گردد توبه است ، حقیقت توبه ندامت و پشیمانی است بر آنچه از دست او رفته از خیر و خوبی و آنچه نصیب او گردیده از شر و بدی که ناشی از تقصیر او بوده است ، شرط اصلی در حصول توبه این است که بنده تقصیر خویش را جبران کند یعنی آنچه از حقوق الهی یا حقوق مردم ضایع کرده در مقام تدارک آن برآید و اگر چنین نکند توبه حقیقی ننموده است. نسبت به حقوق الهی باید بداند آن قدر مهم است که چه بسا تضییع آن باعث روی گرداندن رسول خدا و ائمه طاهرین علیهم السلام از انسان می گردد .

در میان فرائض بیش از همه باید به نماز اهمیت داد زیرا قبولی آن

ص : 68

باعث قبولی سائر عبادت‌ها و پذیرفته نشدن آن باعث پذیرفته نشدن سایر عبادت‌ها است و ضایع ساختن آن عقوبت بسیاری به همراه دارد؛ و آن در چهار جهت تحقق می‌یابد:

1. ترک نماز که در روایات تالی کفر قرار داده شده است.

2. سهل‌انگاری و سستی در شرایط واجب آن به این که آنها را نیاموزد و یا به آنها در صورتی که می‌داند عمل نکند.

3. سهل‌انگاری و سستی نسبت به وقت، نماز که بدون عذر آن را از اول وقت به تأخیر اندازد در تفسیر این آیه شریفه «الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ»⁽¹⁾ امیر مؤمنان علیه السلام فرموده است:

هیچ عملی نزد خدا محبوب‌تر از نماز نیست پس هیچ چیز شما را از اوقات آن باز ندارد یعنی امور دنیا شما را به خود مشغول نکند به گونه‌ای که نتوانید نماز را در اول وقت به جا آورید که خداوند تبارک و تعالی گروهی را مورد مذمت قرار داده و درباره آنها فرموده است وای بر آنها که نسبت به نمازشان سهل‌انگاری دارند یعنی دچار غفلت‌اند و نماز را از اول وقت آن به تأخیر می‌اندازند و به اول وقت که وقت فضیلت آن است اهمیت نمی‌دهند⁽²⁾.

4. سهل‌انگاری در آداب آن امام صادق علیه السلام به حماد بن عیسی فرمودند: می‌توانی نماز را نیکو به جا آوری؟ عرض کرد مسائل آن را از کتاب حریر بن عبدالله آموخته‌ام فرمودند اکنون دو رکعت نماز بخوان و چون نمازش تمام شد امام علیه السلام فرمودند:

چقدر زشت که شصت سال یا هفتاد سال بر انسانی بگذرد و نتواند یک نماز را با حدود و آداب آن به جا آورد⁽³⁾.

ص: 69

1- سوره ماعون، آیه 5

2- تفسیر برهان، ج 4، ص 429، ج 6.

3- بحار، ج 48، ص 185 اسرار الصلاة شهید ثانی، ص 119

پس لازم است که در اوقات عرض اعمال اگر در یکی از فرائض مخصوصاً نماز کوتاهی کرده باشیم آن را جبران کنیم تا عمل ما باعث نشود که رسول خدا صلی الله علیه وآله و ائمه طاهرين از آن روی گردان باشند و به همان حال ناقص رها شود و موقع تقدیر باعث شر و بلا برای ما گردد.

اما نسبت به حق الناس

به این که ظلمی یا اذیت و آزاری یا هتک حرمتی و یا تضییع حقی به کسی کرده باشد باید بداند که هر یک از اینها آثار سوء و ضررهایی به همراه دارد :

اول آن که بعضی از آنها باعث میشود حسنات انسان پس از آن که مورد قبول واقع شده از بین برود و خط بطلان بر روی آنها کشیده شود.

دوم آن که بعضی از آنها باعث میشود از حسنات انسان برای صاحب حق نقاص شود.

سوم آن که بعضی از آنها باعث میشود که حسنات او از ابتدا مورد قبول واقع نشود.

چهارم آن که بعضی از آنها مانع اجابت دعا و شفاعت ائمه اطهار علیهم السلام می گردد تا آن که حق صاحب حق به او بازگردد.

پنجم آن که بعضی از آنها باعث آزردن و رنجش خاطر ائمه طاهرين علیهم السلام بلکه در حکم ایذا و ظلم به آن حضرات است.

لذا لازم است که بنده در اوقات عرض اعمال متوجه این مطلب باشد که اگر حقی از کسی بر عهده او است آن را ادا کند و به هر شکلی که ممکن است رضایت خاطر صاحب حق را فراهم نماید و گرنه این حق در نامه اعمال او باقی می ماند و در وقت تقدیر امور به مقتضای آن عقوبت و بلا برایش مقدر می گردد.

ص : 70

جبران هر یک از حق الله و حق الناس به دو گونه حاصل می شود :

اول آن که در حق الله قضای عمل فوت شده را مطابق آنچه در کتب فقهی ذکر شده به جا آورد و در حق الناس حق غصب شده یا تضییع شده را بازگرداند به هر شکلی که رضایت او حاصل شود و برای حصول آن به آسانی چند راه است :

1. تضرع به درگاه الهی مخصوصاً به وجهی که در دعای روز دوشنبه امام سجاد علیه السلام وارد شده است.

2. زیاد استغفار کردن مخصوصاً با کیفیتهای مخصوصی که ذکر شده است.

3. جمله ای از نمازها و ذکرها و دعاها که در اخبار برای اداء دین نقل شده است .

4. احسان کردن به ذراری حضرت زهرا علیها السلام مخصوصاً گرفتاران و درماندگان آنان که اثر عجیبی در بر طرف شدن سختی ها مخصوصاً اداء دیون دارد ، و در اخبار زیادی به آن تصریح گردیده است.

دوم برای جبران گذشته کفاره بدهد بر وجهی که بیان شده است در این آیه شریفه :

«خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَّلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ * أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ».

وضائف بندگان هنگام عرض اعمال محضر امام علیه السلام

از بهترین و با ارزشترین اعمال زیارت امام حسین علیه السلام از راه دور یا نزدیک است مخصوصاً با حزن و گریه همراه باشد ، این عمل از حسناتی

است که باعث از بین رفتن سیئات می شود و مصداق کامل «إِنَّ الْحَسَنَاتَ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ» است.

ابو خدیجه به امام صادق علیه السلام عرض کرد مَا يَبْلُغُ مِنْ زِيَارَةِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ زيارت قبر حسین بن علی علیه السلام در چه مرتبه ای است؟

امام علیه السلام فرمود: أَفْضَلُ مَا يَكُونُ مِنَ الْأَعْمَالِ؛ بهترین اعمال می باشد. (1)

وقت سوم از اوقات منسوب به آن حضرت، شب جمعه

شب جمعه را لیلۃ المزید نامیده اند مزید یعنی زیاد شدن و برایش چند قسم است: یک قسم زیاد شدن در کمیت و عدد است مانند زیاد شدن خانه و مال و اولاد و یک قسم زیاد شدن به حسب کیفیت است. در زیادتی نسبت به چشم و گوش و سایر اعضا و جوارح زیادتی عدد مقصود نیست بلکه بقای قوت و صحت و حسن آن ها مراد است و یک قسم زیادتی انتفاعات آن است مانند آن که از یک کتاب علمی عده زیادی بهره مند شوند.

و چون به حسب دلیل نقلی و عقلی ثابت شده است که رسول خدا و ائمه اطهار علیهم السلام استعدادشان در ظرف امکانی از هنگام وجود بر وجهی بوده که هر چه اقتضا داشته که از مبدء واجب به آنها افاضه شود افاضه گردیده، لذا در هیچ موقع از ابتدای ایجاد نقصانی در آنها نبوده تا آن که مستحق مزید باشند بنابراین قسم اول از مزید که زیادتی در کمیت باشد نسبت به آنها منتفی است و این که پیامبر خدا صلی الله علیه وآله فرموده است «رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا» و یا آنچه در «لیلۃ المزید» نسبت به ائمه اطهار علیهم السلام گفته شده، مراد قسم دوم و سوم است یعنی مقصود از طلب مزید درخواست بقای آن مرتبه عالی است که برای ایشان از کمال و علوم الهیه محقق است چون

ص: 72

مقتضای فقر ذاتی امکانی که نسبت به حضرت واجب دارند هر لحظه محتاجند که آنچه را به ایشان مرحمت فرموده برای ایشان باقی دارد.

آداب این تذکر

اهل ولایت باید شب جمعه بلکه از روز پنجشنبه تلاش نمایند در این جهت که استحقاق دعای امام علیه السلام را پیدا کنند تا مشمول دعای خیر آن حضرت گردند راه پیدا کردن به استحقاق در چهار امر است :

1. با استغاثه و التماس از آن حضرت بخواهد که درباره او دعا کند و شفاعت فرماید.

2. باکثرت ذکر و دعا و استغفار و شب زنده داری به امام علیه السلام تشبه پیدا نماید؛ زیرا شب جمعه از اوقاتی است که بسیار درباره عبادت در آن سفارش و تأکید فرموده اند.

3. جدیت کاملی در دعا کردن و درخواست ظهور آن حضرت داشته باشد و آن را با خلوص نیت انجام دهد و خلوص آن به این است که اوضاع و احوال دوران غیبت او را رنج ، دهد چون مشاهده می کند از طرفی حق پایمال گشته و به آن عمل نمی شود باطل رواج دارد و پر رونق است اهل حق در همه جا مغلوب و سرکوب گشته و اهل باطل عزیز و سرافرازند.

از طرف دیگر امام غائب غریب و مظلوم مانده و ائمه طاهرین علیهم السلام که به شهادت رسیده اند انتقام خون آنها گرفته نشده است این مصائب او را دچار غم و غصه کرده و قلب او را به درد می آورد درد فراق نیز بر شدت دردها افزوده و آتش اشتیاق را در دل او شعله ور ساخته است و می بیند که راهی برای رهایی از این غم ها جز دعا کردن برای ظهور آن حضرت نیست؛ لذا تمام کوشش خود را در راه دعا و تضرع و مسئلت در تعجیل

ص : 73

ظهور به کار می برد. البته این گونه دعا کردن اول این که به مقتضای «هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ»⁽¹⁾ موجب دعای آن حضرت در حق او می گردد.

دوم این که از باب این که محبت طرفینی، است و شاهد آن فرمایش امام صادق علیه السلام است که فرمودند:

از قلب خودت سؤال کن تا بدانی چه مقدار به تو مایلیم⁽²⁾.

یعنی به همان مقداری که قلب تو به من مایل است قلب من نیز به تو مایل می باشد.

و حضرت رضا علیه السلام فرموده اند

هرگاه خواستی بدانی نزد من چه موقعیتی داری نگاه کن بین من چه موقعیتی نزد تو دارم پس دعا کردن تو در حق او حکایت از دعای او در حق تو می کند⁽³⁾.

سوم این که این گونه اظهار محبت علامت تشیع است و حضرات فرموده اند: ما در حق شیعیان خود دعا می کنیم.

4. زیارت امام حسین علیه السلام و اقامه عزا برای آن حضرت بهترین راه و بالاترین وسیله است برای استحقاق دعای امام زمان علیه السلام، زیرا در اخبار متواتر به این مطلب تصریح شده است که حضرت رسول امیرالمؤمنین صدیقه کبری و هر یک از ائمه طاهرین علیهم السلام جداگانه در حق زائر و عزادار امام حسین علیه السلام ادعا می کنند و این مطلب در شب جمعه تأکید بیشتری دارد، زیرا به نقلی ارواح همه انبیا رسول اکرم و ائمه طاهرین به همراه امام حی و فرشتگان در هر شب جمعه از عرش و آسمانها به کربلا می آیند

و در تمامی این وسائلی که ذکر شد شرط در کمال تأثیر آنها اخلاص است تا آن که از این سبیل اعظم ولایت حضرت صاحب الأمر به وسیله

ص: 74

1- سوره الرحمان آیه 60

2- کافی 652/2 حدیث 3

3- کافی 652/2 حدیث 4

وسائل حسینی به مصدر نظر مرحمت حضرت رحمه للعالمین فائز شود و درک معارف الهیه نماید.

فائده رعایت این آداب

کسی که آداب مذکور را رعایت کند و استحقاق دعای امام علیه السلام را پیدا نماید سه گونه مزید الهی نصیب او می گردد :

1. مزید جمله ای از الطاف الهیه که موجب برطرف شدن نقصان و تکمیل مقام او در علوم و کمالات و درک حقایق توحید و شایستگی برای ورود در زمره اهل محبت به حضرت احدیت می گردد.

2. بقاء آن الطاف و ایمنی یافتن از سلب و زوال .

3. نشر و ظهور آنها توسط او.

وقت چهارم از اوقات منسوب به آن حضرت ، روز جمعه

روز جمعه یکی از اوقاتی است که به امام زمان علیه السلام انتساب ، دارد چون ولادت باسعادت ایشان هنگام طلوع فجر روز جمعه تحقق یافته و ظهور موفور السرور آن حضرت واقع میشود که در زیارت ایشان به آن اشاره شده :

امروز روز جمعه است و آن روزی است که انتظار وقوع ظهور تو و فرج مؤمنین به دست مبارکت و کشته شدن کافران با شمشیرت در آن می باشد (1).

و چون شب آن برای ایشان مزید الطاف الهی در عرش تحقق یافته روز جمعه روز عید است و باید به آن وجود نازنین تبریک گفت و چون بطور قطع و یقین شب گذشته به زیارت حضرت اباعبدالله علیه السلام در کربلای معلی و زیارت حضرت رسول و دیگر امامان در عرش نائل گشته ، روز زیارت کردن آن حضرت است که فرموده اند : من زار زائرنا کمن زارنا .

ص : 75

وظیفه ذکر قلبی دوستان آن حضرت نسبت به ایشان در این روز

اهل محبت باید متذکر شئونات رفیعه ایشان در این روز باشند به گونه ای که موجب دو امر در وجود آنان شود: یکی هیجان اشتیاق آنها و دیگری عظمت یافتن در قلب آنها به گونه ای که باعث تجلیل ظاهری، گردد و تذکر این جهات وقتی واقعیت دارد که موجب عزم و آهنگ قلبی در عمل به آداب ذکر آن حضرت شود.

آداب ذکر ایشان در این روز

و آن رعایت کردن دو مطلب است

مطلب اول: توجه نمودن به آن حضرت به وسیله زیارت و سلام با آداب خاص آن که عبارتند از:

1. نظافت بدن و لباس مخصوصاً ناخن گرفتن شارب زدن عطر و گلاب استعمال کردن و حمام رفتن .

2. غسل جمعه با آن تأکید فراوانی که نسبت به آن شده است .

3. هزار مرتبه صلوات فرستادن به این کیفیت: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ» و صلوات های دیگری که وارد شده است مانند صلوات ضراب اصفهانی(1).

4. پرهیز کردن از کارهای لغو و مکروه .

و پس از حصول این آداب به محل خلوتی رود و آن حضرت را با زیارت جامعه و یا زیارت آل یس زیارت کند که این هر دو از زیارت های معتبر و سفارش شده است. اما زیارت جامعه که رئیس المحدثین شیخ صدوق آن را در کتاب ارزشمند «من لا یحضره الفقیه»(2) و شیخ الطائفه در کتاب گرانسنگ خود «تهذیب»(3) نقل کرده اند دریائی است از معارف اهل

ص: 76

1- رجوع شود به مفاتیح الجنان اعمال روز جمعه

2- من لا یحضره الفقیه، ج 2، ص 609 .

3- تهذیب، ج 6، ص 95

بیت و مجموعه ای است از فضائل ائمه طاهرین علیهم السلام که امام هادی علیه السلام آن را در اختیار دوستان خویش قرار داده اند.

مؤید دیگر قصه سید رشتی است که از قافله عقب مانده بود امام زمان علیه السلام را دیدار میکند حضرت به او سه سفارش می کنند که یکی در مورد زیارت جامعه است می فرمایند: شما چرا جامعه نمی خوانید؟ جامعه جامعه جامعه این قضیه را موحوم حاج شیخ عباس قمی در کتاب شریف «مفاتیح الجنان» در بخش زیارت جامعه نقل کرده اند (1).

واما زیارت: سلام علی آل یس

این زیارت را مرحوم طبرسی که از علمای قرن ششم هجری است در کتاب گرانقدر خود «احتجاج» نقل کرده است.

راوی این زیارت ابو جعفر محمد بن عبدالله بن جعفر حمیری است که در اواخر دوران غیبت صغری میزیسته و مکاتبات بسیاری با ناحیه مقدسه حضرت صاحب الامر علیه السلام داشته و به افتخار جواب نائل آمده است، توقیعات متعددی به وسیله او نقل شده که از جمله آنها همین توقیعی است که متضمن زیارت شریفه آل یس است. در آغاز این توقیع مبارک آمده است:

«إِذَا أَرَدْتُمْ التَّوَجُّهَ بِنَا إِلِيَّ اللَّهُ وَالْيَنَّا فَقُولُوا كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى سَلَامٌ عَلَيَّ آلِ يَسٍ...»

هرگاه خواستید به وسیله ما به خداوند و به ما توجه پیدا کنید، پس آن گونه که خدای متعال فرموده است بگویید: درود و سلام بر آل یس باد (2).

و از آداب زیارت دسته گلی به همراه بردن است و آن دسته گل در اینجا، زیارت و سلامی بر حضرت ابا عبد الله علیه السلام است که در میان همه

ص: 77

1- نسیم معرفت، ج 1، ص 26

2- احتجاج، ج 2، ص 316 بحار الانوار، ج 53، ص 171

تحفه های ارزشمند از ارزش بیشتری برخوردار است و مانند گوهری است که لایق تاج شاهنشاهی میباشد آن را در مقدمه زیارت خود به عنوان هدیه و تحفه به جا آورد تا توجهی از توجهات قدسیه آن حضرت شامل حال او گردد.

مطلب دوم از آداب ذکر قلبی آن حضرت این است که مجلسی تشکیل دهد که در آن ذکر فضائل و دعا برای فرج ایشان شود و احیاء امر آن بزرگوار باشد و شاهد تأکید آن در خصوص این روز فرمایش رسول خدا صلی الله علیه و آله است که فرمود: آف بر مردی که روز جمعه خود را برای امر دینش فارغ نسازد، و احیاء امر آن حضرت در غیبت ایشان از اعظم امور دینی است.

وقت پنجم از اوقات منسوب به آن حضرت ایام سرور ایشان است

و آن روزهای ولادت ائمه اطهار علیهم السلام و روزهایی است که در آن فضل و آیتی از آنان ظاهر گشته مانند روز مبعث و روز غدیر که در آن اساس حقی تأسیس شده و البته سبب شادمانی و سرور امام علیه السلام است و بر هر مؤمنی لازم است که متذکر این مطلب بوده و به این علت قلب او مسرور و شادمان باشد.

حضرت رضا علیه السلام به ابن شیبب فرمودند:

ای پسر شیبب اگر دوست داری با ما در درجات عالی بهشت همراه باشی در حزن و غم ما اندوهگین و در شادی ما شاد باش [\(1\)](#).

آداب فرح و شادمانی در این ایام

از آداب آن یکی: تعظیم و بزرگداشت این ایام است با عمل کردن به اعمال و وظایفی که برای آنها مقرر شده است.

ص: 78

دوم : اظهار شادمانی با پوشیدن لباس های مناسب و تبریک گفتن و تبسم نمودن هنگام برخورد با دوستان.

سوم : تجلیل و تعظیم آن حضرت با سلام و صلوات و انفاق به دوستان ایشان و غیر آن که از افضل آنها زیارت حضرت اباعبدالله علیه السلام است و در اخبار به آن تصریح شده است.

چهارم : هنگام توجه به آن حضرت اظهار فدویت کند ، چنین بگوید : «بأبي أنت وأمي ونفسي وأهلي» و از صمیم قلب آمادگی خود را برای فداکاری و از خود گذشتگی در راه محبوبش اعلان ، کند و آرزویش این باشد که کاش من قابل باشم تا فدای شما شوم و تمام هستی ام را به پای شما بریزم که عزیزتر از جان و مال و تمام هستی من می باشی .

وقت ششم از اوقات منسوب به آن حضرت ایام حزن ایشان است

و آن چند وقت است

1. اوقات غلبه اعداء و مغلوب بودن اولیای ایشان است که تمامی دوران غیبت را شامل می شود .
2. روزهای شهادت ائمه اطهار علیهم السلام مخصوصاً روز عاشورا و بلکه دهه محرم که غمبارترین روزهای تاریخ است .
3. روزهای عید فطر و قربان که امام باقر علیه السلام به عبدالله بن دینار فرمود :
ای عبدالله هیچ عید فطر و قربانی نیست مگر این که در آن حزن و غم آل محمد علیهم السلام تجدید می شود و تازه می گردد .
عبدالله گوید : عرض کردم چرا چنین است؟ فرمود : زیرا حق خود را در دست دیگران مشاهده می کنند (1).

و سبب حزن آن حضرت در ایام مذکور دو امر است : یکی مغلوبیت

ص : 79

امر حق که اصل و اساس و ریشه تمام غم های امام علیه السلام است دیگری شدت اتصال روحی و ارتباط و علاقه ای است که با ائمه اطهار علیهم السلام دارند لذا شدت جزع ایشان در مظلومیت آنان به گونه ای است که خارج از حد تقریر و تحریر می باشد و لازمه ایمان و محبت هر مؤمنی اندوهگین بودن در چنین ایامی و گریه و ناله نمودن به یاد مصائب آنان است.

آداب حزن و غم

و آن چند امر است :

1. زیاد استغفار نمودن تا قلب از تاریکی گناهان رها شود و چون آئینه گردد تا تصویری از حال حزن آن حضرت بر آن منعکس گردد و بر اثر آن حال جزع به او دست دهد.

2. لباس عزا به تن کند و حزن و غم خود را با گریه و ناله اظهار نماید.

3. از خود آرائی و زینت پرهیز کند و خوراک و خواب خود را کم کند .

4. مجلس عزا اقامه نماید.

5. دشمنان ایشان را بسیار لعن کند

6. صلوات فراوان بر ایشان فرستد

7. به زیارت ایشان و زیارت قبور ذریه ایشان رود

8. زیارت حضرت اباعبدالله الله را ترک نکند

9. تعجیل فرج آنان را از خداوند تبارک و تعالی خواستار شود.

وقت هفتم از اوقات منسوب به آن حضرت اوقات عبادت ایشان است

و آن اول وقت نمازها و وقت سحر و بین الطلوعین و ماه مبارک رمضان و ایام عرفات و امثال آنها است.

وظیفه ذکر قلبی ایشان در چنین اوقاتی آن است که حال عبادت ایشان را در نظر آورد و از دوراه می تواند به آن برسد یکی از آنچه در شرح

احوال خود ایشان وارد شده است مانند آنچه حضرت موسی بن جعفر علیه السلام در وصف مهدی علیه السلام فرموده اند: نوفلی گوید: بعد از نماز عصر بر آن حضرت وارد شدم دیدم دست های مبارک را بالا برده و دعا می کند، پس از تمام شدن دعایش عرض کردم: برای چه کسی دعا می کردید؟ فرمود برای مهدی آل محمد علیه السلام سپس فرمود:

پدرم فدای آن که ابروانی پیوسته و ساق های باریک دارد چهار شانه است، رنگ چهره اش گندمگون که با آن گندمگونی است رنگ زردی نمایان است که از بیداری شب بر آن عارض گشته است، پدرم فدای آن که در شب مراقب ستارگان است و به آنها می نگرد و به سجده و رکوع می پردازد (1).

دوم از آنچه در شرح عبادتهای ائمه علیهم السلام وارد شده با کیفیت و چگونگی عبادت های ایشان آشنا شود که همه آنان در کمالات همانند یکدیگرند.

آداب و فوائد این تذکر

آداب این تذکر چند امر است

1. آن که در آن اوقات سعی کند به قدر امکان تشبّه به آنان پیدا کند که این از علانم شیعیان است.

2. آن که توجهی به احوال ایشان در آن اوقات نماید که باعث خشوع و رغبت او به عبادت گردد.

3. آن که تأسف خورد از این که ظاهر نیستند تا در نماز به ایشان اقتدا کند و به فیض نماز جماعت با آن بزرگوار نائل آید، که اگر چنین تمنا و آرزویی در دل داشته باشد فیض جماعت با ایشان را درک می کند.

ص: 81

4. آن که به خاطر داشته باشد که در آن اوقات درهای آسمان به روی عبادت آن حضرت گشوده می شود و هر عبادتی از هر یک از دوستان ایشان هم که مقارن با عبادت آن بزرگوار انجام شود امید است که به برکت آن عبادت واقعی بالا رود.

وقت هشتم از اوقات منسوب به آن حضرت روز تولد ایشان است

و آن بنا بر مشهور در شب نیمه شعبان که شب جمعه بوده هنگام طلوع فجر به وقوع پیوسته است.

وظیفه تذکر ایشان در شب و روز نیمه شعبان

و آن چند امر است :

1. توجه نمودن به فیوضات جلیله ای که توسط ایشان به بندگان می رسد که بعضی از آن فیوضات دائمی است و به همه بندگان می رسد و بعضی فرج های خاص است که نسبت به بعضی از شیعیان در دوران غیبت حاصل می گردد و آخر الأمر فرج کلی است که با ظهور ایشان تحقق پیدا می کند .

2. آن که متذکر شود آیاتی را که از ایشان در هنگام تولد ظاهر گشته ، از آمدن ملائکه و انتشار نور و شهادت دادن به توحید و رسالت و ولایت ائمه علیهم السلام و تلاوت قرآن و ایشان را به عرش بردن و نشو و نما در آسمان تا رحلت امام عسکری علیه السلام به گونه ای که هر چهل روز یک مرتبه او را به زمین باز می گردانند و اینها همه تجلیل خاص الهی از آن وجود مقدس بوده است.

آداب این تذکر چند چیز است :

1. تجلیل از آن شب و روز با عمل به عبادت های آن .

2. تجلیل از آن روز با اظهار فرح و شادمانی و تبریک گفتن به یکدیگر و لباس نو پوشیدن و غسل و نظافت .

ص : 82

3. تجلیل از ایشان با ولیمه دادن و زیاد صلوات فرستادن و زیارت

وقت نهم از اوقات منسوب به آن حضرت اوقاتی است که وعده ظهور و فرج در آنها داده شده است

و آنها عبارتند از :

عید نوروز روز جمعه عید فطر عید قربان عید غدیر که به همین جهت خواندن دعای ندبه در این چهار روز توصیه شده است روز عاشورا که در آن خروج می فرماید ماه مبارک رمضان مخصوصاً شب و روز بیست و سوم روز دحو الأَرْض و هر صبح و شام است که فرموده اند :

تَوَقَّعُوا الْفَرَجَ صَبَاحاً وَمَسَاءً⁽¹⁾.

وظیفه تذکر آن حضرت در این اوقات آن است که اولاً کیفیتی که درباره ظهور ایشان وارد شده را متذکر گردد که از زمین «کرعه» به اذن الهی بعد از شنیدن صدائی که از عِلْم و شمشیر بلند میشود حرکت می کنند تا به مدینه می آیند و سفیانی تعقیب می کند پس به مکه می روند تا شب بیست و سوم اصحاب خود را ندا می کند و در صبح آن جبرئیل همه اهل عالم را با خبر می سازد و تا عاشورا صبر می کنند و در آن روز خروج می کنند و تا چند ماه با مخالفین و دشمنان جنگ می کنند تا پیروزی کامل را به دست می آورند و آنگاه در کوفه مستقر و بر مسند حکومت قرار می گیرند.

و ممکن است در هر یک از روزهای نامبرده حرکتی مربوط به ظهور انجام می گیرد و آیتی از ظهور تحقق پیدا می کند پس توجه داشته باشد که وعده الهی در باب ظهور که در آیات محکم قرآن و روایات بیان شده همگی حق است و به آدابی انتظار که در اول کتاب بیان شد ، رفتار نماید.

ص : 83

1- بحار ج 52 ص 104 ح 9 و در حدیث دیگری امام صادق علیه السلام فرموده است وانتظر الفرج صباحاً ومساءً.

وقت دهم از اوقات منسوب به آن حضرت روز به خلافت رسیدن و انتقال امامت به ایشان است

و آن روز رحلت امام حسن عسکری علیه السلام این است که در روز اول و یا هشتم ماه ربیع الأول بنا بر اختلافی که در اخبار می باشد صورت گرفته است.

وظیفه تذکر قلبی نسبت به ایشان در این روز آن است که متذکر شود حدیثی را که فرموده اند : جبرئیل نزدیک رحلت حضرت رسول صلی الله علیه و آله دوازده صحیفه مختومه به خاتم را به اسم داوزده امام نزد ایشان آورد که هر یک از امامان وقت رحلت امام سابق صحیفه مربوط به خود را بگشاید و بر طبق آن در مدت عمر عمل نماید.

وقت یازدهم از اوقات منسوب به آن حضرت اوقاتی که برای تجدید عهد و بیعت با آن حضرت تأکید شده است

در کلیه معاملات و امثال آن از شرکت و نکاح و غیره که بین مردم متداول است در تحقق آنها سه عنوان دایر است :

اول عنوان تبانی و تراضی و قرارداد است که درباره کیفیت و کمیت آنچه مورد معامله است گفتگو می شود تا طرفین بر وقوع آن عازم می شوند .

دوم : عنوان عقد و گره خوردن معامله است که پس از تبانی و تراضی به قصد منتقل کردن عوضین با الفاظ خاصی صورت می گیرد.

سوم : عنوان وفا است که طرفین حاضر باشند هر یک از عوضین را بر وجهی که عقد بر آن بسته شده رد کنند ، فروشنده جنس را به مشتری می دهد و مشتری ثمن آن را به فروشنده رد کند. این سه عنوان گاهی هر سه در یک مجلس و گاهی در دو مجلس و گاهی در سه مجلس واقع می شود. و وجوب اطاعت و نصرت و محبت نسبت به ائمه طاهرین علیهم السلام به همین سه عنوان ثابت شده است.

عنوان اول: که گفتگو و قرارداد است در عالم ذر و ارواح و اشباح انجام گرفته که از آن به عهد و میثاق تعبیر فرموده اند.

عنوان دوم یعنی عقد و گره خوردن آن در این امر در عرش مجید واقع گشت و حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وآله از طرف بندگان متصدی وقوع آن شدند همان طور که مرسوم و متعارف است در امر مهمی که انسان از عهده آن بر نمی آید و بصیرت لازم را ندارد شخص عالم کاملی را به عنوان وکیل اختیار می کند تا او را انجام دهد و شرح این مطلب در تفسیر آیه شریفه «أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ...» (1) آمده است. که سه عقد توحید و رسالت و ولایت بین خداوند و حضرت رسول واقع شد و آن حضرت از طرف بندگان قبول کرد.

عنوان سوم: یعنی وفا کردن به مفاد عقد که در این امر از آن به بیعت تعبیر شده است در امر توحید و رسالت در چند موقع وقوع یافت مانند بیعت رضوان و در امر ولایت در غدیر خم واقع شد و حضرت رسول از مردم بیعت گرفت و مردم با ایشان بیعت کردند یعنی اعتراف کردند که ما به قلب و زبان و فعل همگی به امر خداوند در امر ولایت و اطاعت ائمه طاهرین علیهم السلام ثابت و استواریم.

پس حقیقت بیعت همان رضای قلبی بر وجه عزم و اقرار زبانی به ولایت امام و وجوب اطاعت ایشان است. اما اخذ به ید - که دو طرف دست در دست یکدیگر بگذارند - جزء تحقق مفهوم بیعت نبوده بلکه مؤکد اقرار لسانی است؛ البته هرگاه از خود امام فرمان خاصی بر اخذ به ید صادر شود امری واجب است که همه باید اطاعت کنند ولی بدون این امر خاص وجوب آن ثابت نشده است.

ص: 85

خداوند متعال در هر زمان تربیت نفوس بندگان را به وسیله ولی عصر علیه السلام مقرر فرموده است. حال نفوس در استعداد ذاتی مانند دانه تخم ها است که بر اثر تربیت گل ها و میوه ها از آن ها ظاهر می شود، و وسائل تربیت امام علیه السلام چند امر است:

1. تعلیم قوانین الهی و رساندن آن به گوش اشخاص بدون واسطه یا با واسطه است و آن به حسب مقدار و استعداد افراد .

2. دعا و استغفار ایشان است .

3. قبول کردن اموال آنها است.

4. حضور در مجالس آنها و ملاقات با ایشان است .

5. نورانی کردن دل های ایشان با تصرفات باطنیه است.

6. تزکیه نفوس و تکمیل عقول آنها است برای فهم آیات الهیه که با تصرفات باطنیه امام صورت می پذیرد که شرح هر یک از اینها در آیات و اخبار مذکور است .

اما این نوع از تربیت امام مخصوص کسانی است که قلب و روح خود را با حب دنیا و حرص در آن فاسد نکرده باشند به گونه ای که به آنها حالت اعراض قلبی دست داده باشد.

معنای تجدید عهد

تجدید عهد و عقد و بیعت آن است که انسان به قلب خود متذکر شود امر ولایت کلیه امام علیه السلام را و وجوب اطاعت و نصرت و محبت ایشان را و به زبان هم اعتراف نماید و آنچه در آن اوقات از لوازم اطاعت است بر وفق آن رفتار نماید و آن اوقات عبارتند از:

1 . روز غدیر، که در اخبار فراوان تصریح شده و از اعمال مخصوص آن تجدید عهد و عقد و بیعت در امر توحید و رسالت و امامت است

2. روز جمعه که روز اخذ میثاق است ، امام باقر علیه السلام به جابر فرمود :

روز جمعه به این نام نامیده شده زیرا خداوند تبارک و تعالی جمیع آنچه آفریده از جن و انس همه را جمع کرد و از آنان برای خودش به عنوان ربوبیت و برای حضرت محمد صلی الله علیه وآله به عنوان نبوت و برای امیرالمؤمنین علیه السلام به عنوان ولایت بیعت گرفت(1).

3. هر بامداد سید بن طاووس رحمة الله در کتاب مصباح الزائر دعائی را نقل کرده و فرموده : مستحب است که هر روز بعد از نماز صبح خوانده شود در ضمن آن دعا آمده است :

اللَّهُمَّ اجْدُدْ لَهُ فِي هَذَا الْيَوْمِ وَفِي كُلِّ يَوْمٍ عَهْدًا وَعَقْدًا وَبِيعَةً لَهُ فِي رَقَبَتِي(2).

و از دعاهای دیگری که مشتمل است بر تجدید بیعت با امام زمان علیه السلام دعای عهد است که سید رحمة الله از امام صادق علیه السلام روایت کرده است آن حضرت فرموده اند :

هر که این دعا را چهل بامداد بخواند از یاوران حضرت مهدی علیه السلام باشد(3).

ص : 87

1- احتجاج شیخ مفید. ص 129.

2- مصباح الزائر ، ص 545 . بحار ، ج 102 ، ص 110 .

3- بحار الانوار 111/102.

مطلب دوم: در بیان وظیفه و آداب و فوائد ذکر قلبی آن حضرت علیه السلام در کلیه ایام و همه زمان ها

مؤمن باید همواره عزم و اراده و همت او این باشد که رضایت خاطر امام زمان علیه السلام را فراهم آورد آنچه موجب خشنودی آن بزرگوار می شود به جا آورد و آنچه خشم و سخط ایشان را به دنبال دارد ترک کند ما در این فصل وظایفی را که مربوط به کلیه اوقات است و باعث خشنودی آن حضرت می گردد و محبوبیت آن در نزد ائمه علیهم السلام ثابت شده است و ما را به آن ترغیب فرموده اند و ارتباط بنده را با امام علیه السلام تقویت می نماید در ضمن شانزده امر بیان می کنیم:

امر اول:

دوام اشتغال به تحصیل علوم این اعم از اصول و فروع به عنوان تعلم یا تعلیم به گونه ای که فهم نیکویی برای اخبار و فرمایشات ائمه اطهار علیهم السلام پیدا کند این عمل رضایت خاطر امام علیه السلام را فراهم می کند به دو جهت:

جهت اول: کمال محبوبیت آن در نزد ائمه علیهم السلام در اخبار ثابت شده است اما در باب تعلیم از امام صادق علیه السلام روایت شده است که فرمود:

مرتبہ شیعیان ما را به مقداری که از ما نیکو روایت میکنند بشناسید ما فقیه را فقیه نمی شماریم تا آن که محدّث، باشد، عرض کردند: آیا مؤمن محدث می شود؟ فرمود: اهل فهم می شود و اهل فهم محدّث است. (1)

اما نسبت به تعلّم و مطلق، مذاکره امیرالمؤمنین علیه السلام در نامه اش به مالک

ص: 88

1- بحار الانوار ج 2 ص 82 حدیث 1.

اشتر می نویسد و اکثر مدارس العلماء و مناقشة الحكماء(1) چنین دستوری و چنین تأکیدی به چنین عالم بینظیری با کثرت مصاحبت او با آن حضرت دلالت بر شدت محبوبیت آن دارد.

و در خطبه همام در وصف اهل تقوی فرموده است :

وَوَقَّفُوا أَسْمَاعَهُمْ عَلَى الْعِلْمِ النَّافِعِ لَهُمْ (2).

گوش خود را وقف علمی کردند که به آنها سود می بخشد.

و واضح است که این فرمایش شدت اهتمام در تعلم علم و محبوبیت آن را بیان می کند .

جهت دوّم : به قدری که با تعلیم و تعلم و مذاکره آن نصرت امام علیه السلام حاصل می شود با چیز دیگری حاصل نمی شود شاهد آن «تَلَقَّوْا وَ تَحَادَّثُوا فَإِنَّ فِي ذَلِكَ أَحْيَاءَ لِأَمْرِنَا؛ به ملاقات یکدیگر روید و در پیرامون ولایت ما با هم گفتگو داشته باشید که این باعث احیاء امر ما می گردد(3).

و از مؤیدات دیگر آن است که نقل نموده اند حضرت صاحب الامر بیت زیر را بر روی قبر شیخ مفید رحمة الله مرقوم فرمودند :

لا صوت الناعي بفقدك أنه *** يوم على آل الرسول عظیم

ان كنت قد غبت في جدث الثرى *** فالعلم والتوحيد فيك مقيم

والقائم المهدي يفرح كلما *** تليت عليك من الدروس علوم (4)

کاش خیر دهنده مرگ ، خیر فقدان تو را ، نیاورد روز مرگ تو روزی است که برای آل محمد علیهم السلام مصیبت بزرگی است.

اگر چه تو در میان خاک قبر پنهان شدی علم و توحید در تو اقامت گزیده است. امام قائم حضرت مهدی علیه السلام خوشحال می شد هرگاه تو از

ص : 89

1- بحار الانوار ، ج 33 ، ص 603

2- نهج البلاغة ، خطبه 193.

3- قریب به این مضمون : بحار الانوار الانوار ج 71 ص 354

4- ریاض العلماء ، ج 5 ، ص 177 الکنی والالقب ، ج 3 ، ص 199

امر دوم :

مواظبت داشتن بر زیارت حضرت ابا عبد الله علیه السلام ، در روایات ما هست که چون بعضی از اصحاب خدمت امام صادق علیه السلام می رسیدند امام از آنها می پرسید : آیا روزی یک بار به زیارت حضرت اباعبدالله میروی یا نه؟ و چون از نرفتن خود خبر می دادند آن حضرت آزاده خاطر می شدند و می فرمودند : این جفا نسبت به آن جناب و ما اهل بیت است ، و در بعضی اخبار است که چون اصحاب کمی مال یا ضعف پیری و یا ترس از دشمن را عذر نرفتن خود بیان می کردند امام علیه السلام می فرمود : این عذرهای موجب سقوط حق زیارت ایشان نمی شود بلکه باید در چنین حالت هایی بر بالای بام خانه روید و سلامی و لو مختصر به آن حضرت با این عبارات بگویید :

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

و به بعضی می فرمودند در خانه خود اقامه عزا نمائید گرچه خود و اهل خانه باشید و بر غربت و مظلومیت آن سرور مظلومان عالم اشک ماتم بریزید.

امر سوم :

مواظبت داشتن بر خواندن زیارت عاشورا امام باقر علیه السلام پس از ذکر فضیلت آن برای علقمه فرمودند : اگر می توانی هر روز این زیارت را از دور یا نزدیک بخوان تا همه آن اجر و ثوابها که گفتم برای تو نیز باشد(1).

مؤید آن قصه سید رشتی است که امام زمان علیه السلام به او فرمودند : شما چرا زیارت عاشورا نمی خوانید عاشورا عاشورا عاشورا(2)

ص : 90

1- مصباح المتعجد ، ص 772 اعمال ماه محرم

2- مفاتیح الجنان

باید گفت: این زیارت یک معجون الهی است و بهترین وسیله است برای آن که بنده به خداوند متعال و حضرت رسول و ائمه اطهار علیهم السلام تقرب پیدا کند و بالاترین وسیله است برای آن که بنده توفیق اعمال صالح نصیب او گردد و بسیار کار ساز است در رفع مشکلات و برآمدن حاجات به حدی که می توان گفت در میان سایر اعمال مستحبی مانند خورشید نسبت به ستارگان است.

امر چهارم:

محبت دائمی نسبت به امام حسین علیه السلام که از لوازم آن چند امر است:

1. شوق فراوان به زیارت ایشان به گونه ای که لذت آن برایش بیش از هر چیز باشد (1).

2. جزع و بی تابی هنگام ذکر مصیبت آن حضرت (2).

3. کثرت اهتمام در اقامه عزای آن حضرت و دریغ نداشتن از صرف مال و نیز حضور در مجالس عزای ایشان.

4. یاد بسیار آن حضرت مخصوصاً در هنگام آشامیدن آب (3) و خوردن غذا و دیدن اولاد و....

شدت محبت آن حضرت در دل هر کس که قرار گرفته باشد لطفی بزرگ از پروردگار به او شده است.

امر پنجم:

مواظبت داشتن بر انجام نوافل یومیه و نافله شب که شاهد بر کمال محبوبیت آن این آیه کریمه است:

ص: 91

1- امام باقر علیه السلام فرموده اند: مَنْ كَانَ لَنَا مُحِبًّا فَلْيَرْغَبْ فِي زِيَارَةِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَام (بحار ج 101 ص 4 ح 16)

2- امام حسین علیه السلام فرموده است: أَنَا قَتَلَ الْعِبْرَةَ مَا ذَكَرَنِي مُؤْمِنًا إِلَّا وَقَدْ اسْتَعْبَرَ؛ مَنْ كَشَّتَهُ وَشَهِدَ اشْكُم هَيْجَ مُؤْمِنِي مَرَا يَادُ نَكُنْدُ مَكْرَ أَنْ كَه دِيدَه اشْ گِرْيَان شُود. (کامل الزیارات، ص 108)

3- در پیام خود آن حضرت است که فرمود: شَيْعَتِي مَهْمَا شَرِبْتُمْ مَاءً عَذِبَ فَأَذْكُرُونِي.

«وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا» (1)

پاسی از شب را به تهجد بپرداز امید است پروردگارت تو را به مقام محمود (مقامی در خور ستایش) برانگیزد.

و شاهد دیگر قصه سید رشتی است که قبلاً ذکر شد و امام زمان علیه السلام در ضمن توصیه هایش به او توصیه به نافلة نمود و سه بار فرمود نافلة نافلة نافلة .

امر ششم :

مواظبت داشتن بر ذکر استغفار مخصوصاً به آنچه نصی در مورد آن آمده است مانند هفتاد مرتبه استغفار به این لفظ «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ» بعد از نماز صبح و عصر و صد بار پیش از خوابیدن و در روز صد بار «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ» و صد بار «أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ» گفتن.

امر هفتم :

مواظبت داشتن بر تلاوت قرآن زیرا قرآن یکی از دو ثقل است که رسول خدا آن را در معیت اهل بیت علیهم السلام قرار داد و فرمود : مادامی که بر هر دو متمسک باشید از خطرها مصون هستید (2) و از این فرمایش استفاده می شود که توسل به قرآن به همه اقسامش شرط تمامیت توسل به امام علیه السلام است یکی از اقسام توسل به قرآن قرائت آن است از سیره اهل بیت علیهم السلام استفاده می شود که آنان کثرت اهتمام به قرائت قرآن همیشه و هر روز مخصوصاً بین الطلوعین داشته اند (3).

دیگر از اقسام توسل به قرآن ختم آن و اهداء ثواب آن به امام علیه السلام است.

ص : 92

1- سوره اسراء ، آیه 79

2- کتاب سلیم بن قیس ، ص 121 احتجاج ، ج 1 ، ص 221 ینابیع المودة ، ص 34 احقاق الحق ج 9 ، ص 353

3- ابراهیم بن عباس گوید : كان الرضا عليه السلام يختم القرآن في كل ثلاث حضرت رضا عليه السلام روش او این بود که هر سه روز یک ختم قرآن می کرد (بحار ، ج 49 ، ص 90 ، 3).

امر هشتم :

مواظبت داشتن بر زیارت مختصر ائمه اطهار علیهم السلام که در ایام هفته ذکر شده است و در حدیث هر روزی از روزهای هفته به برخی از آنان اختصاص داده شده (1).

و لذا باید در هر روز به امام یا امامانی که به آن روز تعلق و ارتباط دارند توجه خاصی نمود همان طور که برای هر مطلبی توسل به امام خاصی سفارش شده که باید به همان امام توسل پیدا کرد تا سریعتر به اجابت رسد (2) و پرونده مقدرات ما به دست هر یک از آنان می رسد تا در اختیار آخرین ایشان امام زمان علیه السلام قرار می گیرد و به دست ایشان جاری می گردد .

امر نهم :

مواظبت داشتن بر ذکر و دوام آن است و شاهد بر کمال محبوبیت آن این آیه شریفه است : «الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ...» (3) کسانی که خدا را یاد می کنند و ذکر او می گویند در حالی که ایستاده یا نشسته و یا بر پهلو خوابیده اند .

امر دهم :

مواظبت داشتن بر تعقیب نمازها مخصوصاً نماز صبح تا طلوع آفتاب است و شاهد بر کمال محبوبیت آن این آیه شریفه است «فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ» (4) که تفسیر شده به اشتغال به تعقیب بعد از فراغ از نماز و شاهد دیگر اهتمام ائمه علیهم السلام به تعقیب نمازها است.

و بهترین تعقیب بعد از هر نماز تسیح حضرت زهرا علیها السلام است.

ص : 93

1- بحار الانوار ، ج 24 ، ص 238 ، ح 1 .

2- رجوع کنید به بحار الانوار ، ج 94 ، ص 32 ، ح 22 قصه ابوالوفاء شیرازی .

3- سوره آل عمران آیه 191

4- سوره شرح آیه 7

امر یازدهم :

مواظبت داشتن بر صلوات در هر حالی و در هر زمانی و مکانی است و شاهد بر کمال محبوبیت آن این آیه شریفه است :

«إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا» (1)

همانا خدا و ملائکه او بر پیامبر درود می فرستند ای کسانی که ایمان آورده اید بر او صلوات فرستید.

امر دوازدهم :

مواظبت داشتن بر خواندن دعاهای صحیفه سجادیه و شاهد بر کمال محبوبیت آن قصه ای است که محدث نوری رحمة الله در نجم الثاقب در شرح شرفیابی شیخ اجل مجلسی اول قدس سره به حضور مبارک حضرت صاحب الامر نقل کرده است می گوید عرض کردم : ای مولای من برای من میسر نمی شود و ممکن نیست که همه وقت خدمت شما برسم به من کتابی عطا فرماید که همیشه به آن عمل نمایم آن حضرت فرمود : کتابی به فلانی (واسم او را بردند) داده ام برو از آن شخص بگیر می گوید : کتاب را که از او گرفتم دیدم صحیفه سجادیه است پس آن را نشر دادم و تعداد زیادی از افراد به برکت آن مستجاب الدعوه شدند.

امر سیزدهم :

مواظبت داشتن بر رعایت آداب و سنن که قسمتی از آن مربوط به نظافت و تطهیر بدن و لباس و مسکن است مانند حمام رفتن ، غسل کردن ، با وضو بودن موهای زائد بدن را از بین بردن نوره کشیدن ناخن گرفتن ، شستن دست ها قبل از خوردن غذا و بعد از آن ، شستن لباس و ظروف خلال کردن مسواک زدن جاروب کردن و ازاله تارهای عنکبوت از در و

ص : 94

دیوار خانه و امثال این امور قسمتی از آن مربوط به زینت است مانند بوی خوش استعمال کردن شانه زدن انگشتر در دست نمودن و امثال آن شاهد بر محبوبیت این امور ترغیب و تحریص فراوانی است که رسول خدا صلی الله علیه وآله و ائمه طاهرین علیهم السلام به آنها نموده‌اند و خود ایشان همواره بر انجام آنها مواظبت داشته‌اند و در بیان محبوبیت آن فرموده‌اند: «إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ».

امر چهاردهم :

احتراز و دوری جستن از کلیه مکروهات که در اخبار مذمت بسیار در ارتکاب آنها شده ، است زیرا تأثیر بعضی از آنها قرب و نزدیکی شیطان و تأثیر بعضی بعد و دوری ملائکه است بعضی باعث حزن و اندوه و بعضی موجب امراض و بعضی مورث فقرند .

امر پانزدهم :

مواظبت داشتن بر انجام سجده شکر و شاهد محبوبیت آن اهتمامی است که ائمه اطهار علیهم السلام به آن داشته‌اند و ترغیب و تأکیدی است که در مورد آن فرموده‌اند در حدیث است که رسول خدا صلی الله علیه وآله در راهی تشریف می بردند از مرکب فرود آمدند و پنج سجده شکر کردند و فرمودند : جبرئیل برای من پنج بشارت آورد به شکر هر یک سجده ای به جا آوردم و فرموده‌اند هرگاه نعمتی به تو رسید و یا یاد یکی از نعمت ها را کردی

سجده کن که این شکر نعمت است و موجب بقاء و زیادتی آن می گردد .

سجده بالاترین مرتبه خضوع بنده نسبت به پروردگار است و بهترین وسیله برای قرب الهی می باشد در حدیث است که کسی به رسول خدا صلی الله علیه وآله عرض کرد ای رسول خدا برای من بهشت را ضمانت کنید آن حضرت فرمود می پذیرم ولی تو مرا به کثرت سجده اعانت کن (1).

ص : 95

از بهترین مواضع سجده شکر یکی بعد از هر نماز فریضه است خداوند تبارک و تعالی در مورد چنین شخصی می فرماید :

أَشْكِرُ لَهُ كَمَا شَكَرَ لِي ، وَأَقْبِلُ إِلَيْهِ وَأَرَاهُ وَجْهِي ؛

شکر او را مینمایم همان طور که شکر مرا کرد ، و به او روی می آورم و او را مورد مرحمت خاص خویش قرار می دهم(1).

امر شانزدهم :

مواظبت داشتن بر سه روز روزه در هر ماه که به دو گونه وارد شده است :

اول با فاصله از یکدیگر پنج شنبه اول ، ماه ، پنج شنبه آخر ماه ، و چهارشنبه اول از دهه دوم ماه که ثواب روزه جمیع ایام سال را دارد.

دوم : پیوسته و بدون فاصله که سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم هر ماه است .

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : جبرئیل بر من نازل شد و گفت : به امیرمؤمنان علیه السلام بگو که از هر ماه سه روز را روزه بدار تا برای روز اول ثواب ده هزار سال و برای روز دوم ثواب سی هزار سال و برای روز سوم ثواب صد هزار سال نوشته شود امیرمؤمنان علیه السلام سؤال کرد این اجر و پاداش مخصوص من است یا هر کس این عمل را انجام دهد فرمود : هر یک از شیعیان تو این روزها را روزه بدارد این ثواب را خواهد داشت سؤال کرد : آن روزها کدام یک از روزهای ماه است؟ فرمود سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم هر ماه .

ص : 96

1. «به خدا سوگند ای ابا خالد انور امام در دل اهل ایمان روشن تر از خورشید در روز است» این روایت از کیست؟

الف. امام صادق علیه السلام

ب. امام باقر علیه السلام

ج. امام زمان علیه السلام

د. امام رضا علیه السلام

2. «به خدا قسم ای ابا خالد هیچ بنده ای ما را دوست نمی دارد و تن به... ما نمی دهد تا آن که قلب او را پاک کرده باشد و خداوند دل بنده ای را پاک نمی سازد تا آن که در مقابل ما..... باشد» قسمت نقطه چین را پر کنید .

الف. دوستی / تسلیم

ب. ولایت/تسلیم

ج. محبت / تسلیم

د. دوستی / اطاعت

3. وظیفه اهل محبت در هنگام توفیق طاعت چیست؟

الف. انجام عبادات همان گونه که امام زمان علیه السلام آن را انجام می دهند .

ب. تأسی به امام زمان علیه السلام در خضوع و خشوع و حضور قلب

ج. توجه به این که عبادات به برکت و وجود امام زمان است .

د. همه موارد

4. بنا به روایات فراوان یکی از وظایف شیعه در دوران غیبت چیست؟

الف. انجام عبادت فراوان

ب. نماز اول وقت

ج. دعای فرج

د. کمک به بیچارگان

5. این روایت درباره امام زمان «اگر او را درک کنم تمام دوران زندگی ام را در خدمت او صرف می کنم» از کیست؟

الف. امام صادق علیه السلام

ب. امام حسین علیه السلام

ج. پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله

د. امام رضا علیه السلام

6. یکی از شرایط صحت ایمان و کامل بودن موالات ائمه اطهار..... است

الف. برائت از دشمنان آن ها

ب. حفظ دستورات و عمل به آن ها

ج. ترک محرمات و گناهان

د. مورد الف و ب

7. کدام یک از موارد زیر در مورد اماکن منسوب امام زمان لازم است مراعات شود؟

الف. خودداری از تمام چیزهایی که باعث کدورت خاطر امام علیه السلام و رویگردانی ایشان می شود

ب. حفظ طهارت آن اماکن و وارد شدن با حالت طهارت

ص : 97

ج. انجام اعمال عبادی در آن مکان ها

د. موارد الف و ب

8. کدام یک از این زمان ها انتساب به امام زمان دارند و ذکر قلبی آن حضرت مطلوب است

الف. هنگام ارائه اعمال به محضر ایشان مانند دوشنبه و پنجشنبه

ب. روز جمعه که روز تجدید بیعت با ایشان است

ج. اوقاتی که انتظار فرج در آن تاکید شده

د. همه موارد

9. بنابر آن چه در روایات بیان شده است سوره قدر چه چیزی را اثبات می کند؟

الف. اهمیت یک شب در طول سال

ب. ثواب و پاداش زیاد برای عبادت در شب قدر

ج. وجود امام معصوم در هر عصر و زمان تا روز قیامت

د. موارد الف و ب

10. کدام یک از موارد از آثار حق الناس می باشد

الف. باطل شدن حسنات انسان

ب. مانع شدن از اجابت دعا و شفاعت ائمه اطهار

ج. آزاد شدن و رنجیدن خاطر ائمه طاهرين

د. همه موارد

11. کدام یک از موارد زیر از آداب ذکر امام زمان در روز جمعه است

الف. نظافت بدن و لباس استعمال عطر و گلاب

ب. هزار مرتبه صلوات با این کیفیت «اللهم صل علی محمد و آل محمد و عجل فرجهم»

ج. غسل جمعه

د. همه موارد

12. دعائی که امام صادق فرمودند هرکس چهل بار بخواند از یاوران مهدی باشد کدام است

الف. دعای ندبه

ب. دعای عهد

ج. دعای سمات

د. موارد الف ب

ص: 98

پاسخ نامه سئوالات کتاب (یاد یوسف زهرا علیه السلام)

نام..... خانوادگی..... نام پدر..... سال تولد..... شماره شناسنامه

تلفن.....

آدرس.....

توجه : در صورت برگزاری مسابقه پاسخنامه را فقط به همان محلی که کتاب را تهیه کرده اید تحویل نمایید .

ص : 99

بسمه تعالی

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید، این برای شما بهتر است اگر بدانید.

(توبه : 41)

چند سالی است که مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه موفق به تولید نرم افزارهای تلفن همراه، کتاب خانه های دیجیتالی و عرضه آن به صورت رایگان شده است. این مرکز کاملاً مردمی بوده و با هدایا و نذورات و موقوفات و تخصیص سهم مبارک امام علیه السلام پشتیبانی می شود.

برای خدمت رسانی بیشتر شما هم می توانید در هر کجا که هستید به جمع افراد خیراندیش مرکز بپیوندید.

آیا می دانید هر پولی لایق خرج شدن در راه اهلبیت علیهم السلام نیست؟

و هر شخصی این توفیق را نخواهد داشت؟

به شما تبریک میگوئیم.

شماره کارت :

6104-3388-0008-7732

شماره حساب بانک ملت :

9586839652

شماره حساب شبا :

IR390120020000009586839652

به نام : (موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه)

مبالغ هدیه خود را واریز نمایید.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

